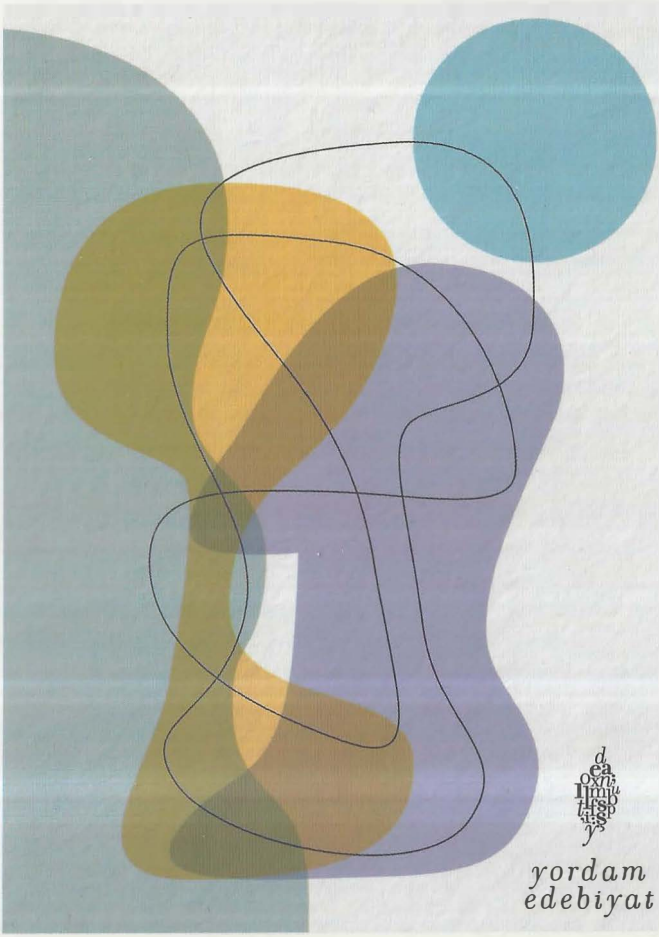
PALTO | NİKOLAY GOGOL

PALTO

NİKOLAY GOGOL

BİR SOLUKTA KLASİKLER

yordam edebiyat

Türkçesi: Nuri Yıldırım

Nuri Yıldırım

1969 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmasının ardından aynı fakültede asistan olarak göreve başlamış, 1978 yılında doçent olmuştur. 1973-1975 yılları arasında UNDP bursu ile University of California (Berkeley), 1979-1981 arasında Türkiye - SSCB Kültürel İşbirliği Programından yararlanarak Moskova Devlet Üniversitesi (MGU) İktisat Bölümü'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. 12 Eylül döneminde (1983) üniversitedeki görevinden ayrılmak zorunda bırakılan Nuri Yıldırım, 1989-2000 yılları arasında çeşitli Türk banka ve firmalarını temsilen Moskova'da görev yapmış, bu sayede Rus dili ve kültürünü öğrenme fırsatı bulmuştur. 2000 yılında öğretim üyeliğine dönerek Yıldız Teknik Üniversitesi (İİBF) İktisat Bölümü'nde çalışmaya başlamıştır. 2007 yılında profesör unvanını almış, 2010 yılında bu üniversiteden emekli olmuştur. İktisat alanındaki kitap ve makaleleri dışında Rus edebiyatı üzerine çalışmaları ve Rusçadan Türkçeye edebiyat çevirileri bulunmaktadır. Nuri Yıldırım'ın Yordam Edebiyat'tan çıkan çevirileri şunlardır:

Çehov'dan *Seçme Öyküler-3: Uzun Hikâyeler* ve *Seçme Öyküler-4: Kısa Hikâyeler* (Nisan 2019), Gonçarov'dan *Oblomov* (Aralık 2017), Dostoyevski'den *Yeraltından Notlar* (Eylül 2018), Lermontov'dan *Zamanımızın Kahramanı* (Kasım 2019), Gogol'den *Ölü Canlar* (Mart 2020).

Nuri Yıldırım'ın Rusça aslından yaptığı *Palto* (*Шинель*-Şinel) çevirisi ilk kez yayımlanmaktadır.

Yordam Edebiyat: 81 • Palto • Nikolay Vasilyeviç Gogol
ISBN 978-605-172-388-4 • *Türkçesi:* Nuri Yıldırım • *Düzeltme:* Dilan Keyvan
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Birinci Basım:* Ekim 2020
© Yordam Kitap, 2020

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

BİR SOLUKTA KLASİKLER

NİKOLAY GOGOL

PALTO

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
NURİ YILDIRIM

yordam edebiyat

SUNUŞ

Nuri Yıldırım

1836 yılında yayımlanarak sahnelenen *Müfettiş* oyunundan sonra uzun bir süre sessizliğini koruyan Gogol, 1842 yılında başyapıtı *Ölü Canlar* ve çığır açıcı, ölümsüz hikâyesi *Palto* ile okuruyla yeniden (ve ne yazık ki fiilen son kez) buluştu. *Palto*, 1842 yılının son aylarından itibaren yayımlanan 4 ciltlik *Toplu Eserler*'in 3. cildinde (Ocak 1843'te satışa sunuldu) yer alıyordu. 30 sayfalık bu kısa hikâye Rus edebiyatına, "Durumundan ve unvanından bağımsız olarak her insanın sahip olduğu vazgeçilmez kişilik hakları ve toplumsal eşitlik manifestosu"* olarak geçti. *Palto*, 1835 yılında yayımlanan *Petersburg Hikâyeleri* serisinin (*Bir Delinin Hatıra Defteri, Portre, Burun* ve *Nevski Bulvarı*) devamı niteliğindedir. Hikâye 1839-1841 baharı arasında yazıldı, ancak Gogol'ün uzun yıllar hikâyeyi kafasında geliştirdiği sanılmaktadır. Zira P. V. Annenkov anılarında 1834 yılında Gogol'ün de hazır bulunduğu bir toplulukta, binbir güçlükle, uzun süre para biriktirerek satın aldığı tüfeği daha hiç kullanmadan göle düşüren ve üzüntüsünden hastalanıp ölen av meraklısı küçük bir memurun acıklı

---

* *Dünya Edebiyatı Ansiklopedisi* (Rusça), 9 cilt, Cilt 6, M., Bilimler Akademisi, Nauka, 1989, s. 375.

hikâyesinin anlatıldığını, hikâyeye herkes kahkahayla gülerken Gogol'ün başını öne eğerek düşüncelere daldığını yazmaktadır.

Rus edebiyatında küçük insan temasını işleyen ilk önemli eserler olarak Karamzin'in, bir köylü kızının soylu bir delikanlıya aşkını anlatan, yayımlandığında büyük bir ilgiyle karşılanan *Zavallı Liza* (1792) adlı hikâyesini ve Puşkin'in etkileyici, içli *İstasyon Bekçisi* (1831) hikâyesini gösterebiliriz. Ancak *Palto* bunlarla kıyaslanamayacak ölçüde büyük bir etki yarattı ve köklü bir edebiyat geleneği doğurdu. Gogol'ün sihirli kalemi *Palto*'da Akakiy Akakiyeviç ile sadece Rus edebiyatının değil, dünya edebiyatının en unutulmaz karakterlerinden birini yaratmayı başardı. İnsan onurunun aşağılanışını, insanın âdeta insanlıktan çıkarılışını son çizgisine, absürt sınırına kadar götürdü, küçük insan psikolojisinin derinliklerine indi, unvan (rütbe) çılgınlığına dönüşmüş Rus bürokrasinin usdışılığını, çürümüşlüğünü gözler önüne serdi. Üstelik bunları melodrama kaçmadan, mizahi bir hava içinde, yer yer okuyucuyu güldürerek yaptı.

Rus edebiyatına etkisi, yankıları

Belinski 1842 yılında çıkan eserlerle ilgili *Bibliyografya Haberleri* adlı yazısında elyazmasından okuduğu *Palto*'nun basılmakta olduğunu, "İlk kez yayımlanmakta olan *Palto* Gogol'ün en derin eserlerinden biridir," diye müjdeledi. Yine, Gogol'ün 4 ciltlik *Toplu Eserler*'i üzerine yazdığı tanıtım yazısında *Palto* için, "Gogol'ün bu yeni eseri düşünce ve duygu derinliği ve yazarın artistik yontucu kaleminin mükemmelliği ile öne çıkmaktadır," diye yazdı.* Gertsen (Herzen) *Palto*'yu "Muazzam bir eser" olarak niteledi.** *Palto* küçük insan temasını Rus edebiyatının

---

* V. G. Belinski, *Toplu Eserler* (Rusça), 13 cilt, Cilt 6, s. 349 ve s. 662.

Aleksandr Gertsen (Herzen), *Toplu Eserler* (Rusça), Cilt 26, M., 1956, s. 78.

göbeğine yerleştirdi, öyle ki 1842'yi izleyen iki üç yıl içinde edebiyat dergilerinde yüz elliden fazla "küçük insan" (kâtip, kapıcı, faytoncu, hademe, dilenci, serseri vb.) hikâyesi yayımlandı. 1840'larda bir tür ön-realizm akımı olarak gelişen *Natüralist Okul* kent sosyolojisini, unutulmuş marjinal kesimleri ön plana çıkarıyor ve psikolojik skeci önemli bir *janr* olarak görüyordu. *Palto* bu bakımlardan *Natüralist Okul* yazarları için önemli bir örnek işlevi gördü.

Palto genç Dostoyevski üzerinde belirgin bir iz bıraktı. *Zavallı İnsanlar*'ın (*İnsancıklar,* 1846) kahramanı Devuşkin ve *İkiz*'in (1846) kahramanı Golyadkin de tıpkı Akakiy Akakiyeviç gibi evrak kopyalayan* kâtiplerdi. Dostoyevski romanında Devuşkin'e *Palto*'yu okutur, kahramanı hikâyeyi beğenmez, "Doğrusu, bu kötü niyetli bir kitap, Varenka; düpedüz inandırıcılıktan yoksun, zira böyle bir memurun gerçekten var olması imkânsız bir şey!" der.

Öte yandan, Dostoyevski'ye atfedilen, *Palto*'nun Rus edebiyatındaki yerini çok iyi özetleyen, "Hepimiz Gogol'ün paltosundan çıktık," sözü ona değil, Fransız diplomat, yazar ve edebiyat eleştirmeni Eugène-Melchior Vogüé'ye (1848-1910) aittir. Dostoyevski'yi şahsen tanıyan, Rusça bilen Vogüé 1886 yılında yazdığı *Le Roman Rus* (Rus Romanı)** adlı kitabında, "Rus yazarları haklı olarak, 'Hepimiz Gogol'ün *Palto*'sundan çıktık!' derler," diye yazmıştı. Sonraki yıllarda basına, her nedense, sanki Vogüé bu sözü Dostoyevski'den duyarak yazmış gibi yansıdı.

---

* Akakiy Akakiyeviç'in dairede yaptığı iş (perepisıvanie) bugünkü fotokopi makinalarının yaptığı iştir, yani bir evrakı yeniden yazarak kopyalamaktır. Pek çok çeviride bu fiil yanlış şekilde "temize çekme" olarak Türkçeleştirilmektedir. Resmi evrakın 3-5 kopya olarak hazırlandığı unutulmamalı.

Kitap hemen bir yıl sonra *Çağdaş Rus Yazarları* (Sovremennıe Russkie Pisateli, 1887) başlığıyla Rusçaya çevrildi, internet üzerinden kitaba ulaşılabilmektedir. Söz konusu cümle s.16'da geçmektedir.

Karışıklığın nedeni budur. Kaldı ki, Vogüé'nin cümlesine benzer bir görüşü çok daha önce, 1861 yılında "Değişim Başlamadı mı?" (*Ne naçalo li peremeni?*) adlı makalesinde Çernişevski dile getirmiş ve şöyle yazmıştı:

> Grigoroviç'in, Turgenyev'in ve onları taklit edenlerin halkın günlük yaşamı üzerine yazdıklarını okuyunuz. Bütün bu hikâyelere baştan aşağı Akakiy Akakiyeviç'in paltosunun kokusu sinmiştir.

Belinski'nin 1840'larda, Çernişevski'nin 1850'lerde Gogol'ün Rus edebiyatındaki yeri üzerine yazdığı yazılar, *Ölü Canlar* ve *Palto*'nun yarattığı büyük yankı ile birlikte Gogol'ün yükselen gerçekçi Rus nesrinin babası olduğu görüşünü perçinledi. Ancak bu yerleşik görüşe ters düşen ilk *Palto* yorumu fazla gecikmedi. 1847 yılında şair ve edebiyat eleştirmeni Apollon Grigoryev, hikâyenin mistik yönünü öne çıkararak Gogol'ün *Palto*'da zavallı, küçük bir memurun acıklı halini değil, onun dünya malı için duyduğu güçlü, öldürücü ihtirası anlattığını öne sürerek şunları yazdı:

> Gogol, Akakiy Akakiyeviç tipi ile Tanrı'nın yarattığı bir varlığın basit, hatta en değersiz bir nesneyi sınırsız sevincinin ve öldürücü acısının kaynağı yapacak kadar sığlaşmasını, manevi yönden çoraklaşmasını, basit bir paltonun Tanrı'nın suretinden yaratılmış insanın hayatında trajik bir *fatum*'a (alınyazısına) dönüşmesini son çizgisine kadar götürdü. ... bu sığlaşma sürecinin anlatımındaki öfkeli-soğuk mizah insanın tüylerini diken diken etmektedir.*

20. yüzyılın ilk çeyreğinde Gogol realizminin kendine özgü, gerçekliği olduğu gibi yansıtma kaygısı taşımayan, abartmanın ve metaforun çok sık kullanıldığı tersyüz edilmiş bir realizm

---

* Apollon Grigoryev, *Toplu Eserler* (Rusça), Editör: V. F. Savodnik, Kitap 8, M., 1916, s.9.

olduğu görüşü öne çıktı. Sembolistler Gogol'ün metafizik yönünü, dini görüşlerini öne çıkaran yorumlar yaptılar.* Aşağıda değinileceği gibi *Palto* için de benzer yorumlar yapıldı.

Konusu basit, fakat iç yapısı karmaşık, anlaşılması güç bir metin

Gogol'ün pek çok eserinde olduğu gibi *Palto*'da da konu (süje) çok basittir: Kendi halinde, ağzı var dili yok küçük memur Akakiy Akakiyeviç aylarca, binbir sıkıntıya katlanarak biriktirdiği parayla diktirdiği yeni paltosunu daha ilk akşam arkadaş toplantısından dönerken yolda çaldırır. Paltonun bulunması için resmî makamlardan ve yardım için başvurduğu general rütbeli "*önemli kişi*"den bir sonuç alamadığı gibi okkalı bir de zılgıt yer. Azarlanmayı kaldıramayan Akakiy Akakiyeviç o gün tipide eve dönerken üşütür, anjin olur, yüksek ateşten ölür. Sonra intikam için hayalet olarak şehre geri dönüp unvan, rütbe ayırmaksızın herkesin paltosunu zorla üzerlerinden çekip alır. En son generalin paltosunu da aldıktan sonra bir daha görünmez.

Hikâyenin gerçek iç örgüsü hiç de bu derece basit değildir. Gogol'ün nesri Puşkin'inkinin aksine ironi, metafor, sembolik imgeleme, parodi ile dolu, alt metinli, muğlak bir nesirdir. Çok farklı yorumlara imkân vermesi, güç anlaşılması bu yüzdendir. *Palto*'da dış görünüşle alt metin farklılığı daha en başta, *Akakiy Akakiyeviç* ismiyle başlar. Yazar mizahi bir dille ayrıntılı bir şekilde bebeğe bu adın dışında başka bir ad koymanın mümkün olmadığını, zira vaftiz babası ile vaftiz annesinin kilise takviminden üst üste üç kez rastgele yaprak çevirdiklerini, her seferinde birbirinden garip, bilinmedik adların çıktığını, bunun üzerine

* Bu görüşlerin bir özeti için, *Ölü Canlar*, Çev. Nuri Yıldırım, Yordam Edebiyat, 2020, "Sunuş" yazısına bakılabilir.

lohusa kadının, "... belli ki yazgısı böyleymiş... Madem öyle, o zaman babasının adını alsın daha iyi. Babası Akakiy idi, varsın oğlu da Akakiy olsun," dediğini söyler. Oysa sıradan bir Gogol okuru bile bu komik anlatının yazarın gerçek niyetini yansıtmadığını, mutlaka başka bir amaç (örneğin, anlatıyı daha gülünç kılmak, kahramanın kafiyeli adı ve baba adıyla ses efekti yaratmak vb.) taşıdığını bilir.* Küçük bir araştırmayla, genellikle "konuşan adlar" kullanmayı tercih eden Gogol'ün *Palto*'da kahramanına kilise çilekeşlerinden *Saint Acacius*'ün (*Akaki*) adını verdiğini, *acacius* sözcüğünün Yunancada kötülük bilmez, uysal anlamlarına geldiğini kolayca öğrenir. Kahramanın adıyla ilgili bu ek bilgiye sahip olan ve olmayan iki ayrı okurun hikâyeden çok farklı şeyler anlayacağı açıktır.

Akakiy Akakiyeviç'in sadece bir kilise çilekeşinin ismini taşımakla kalmayıp yaşam biçimi olarak da tam bir çilekeş hayatı sürdüğü gözden kaçmamaktadır. Nitekim Slav kültürü uzmanı F. C. Driessen, azizlerin hayat öykülerinin (hagiografi) Rus yazarlarını her zaman ilgilendirdiğini belirterek Akakiy Akakiyeviç'in *Saint Acacius*'ün bir parodisi olduğunu öne sürmüştür.**

Palto'da yorumlanması güç başka bir nokta terzi Petroviç'in dikişi bitirdikten sonra paltoyu Akakiy Akakiyeviç'e teslim ediş şekliyle ilgili şu cümledir:

> Paltonun sarıldığı, çamaşırcı kadının daha yeni yıkadığı mendilini (nosovoy platok) açtı, içinden paltoyu çıkardı, mendili kullanmak üzere katlayarak cebine koydu. (s. 45)

---

* O. N. Smirnova anılarında Gogol'ün kahramanlarının ad ve soyadlarına büyük önem verdiğini, ilanlarda, tabelalarda, menzil istasyonlarındaki şikâyet defterlerinde vs. uzun uzun isim aradığını yazmaktadır.

** Zikreden: Victor Terras, *A History of Russian History*, Yale Uni. Press, 1991, s. 260.

Yazarın ayrıntılı, gerçekçi bir anlatının tam ortasında böyle fantastik, absürt bir cümleyi niçin kullandığı kolay açıklanacak bir şey değildir. *Burun mendili* anlamına gelen *"nosovoy platok"* sözcüğünün şal, başörtüsü (*platok*) ile karıştırılması söz konusu olamaz, ayrıca mendilin yeni yıkandığı, terzinin daha sonra kullanmak üzere mendili katlayıp cebine koyduğu gibi ayrıntılar verilmektedir. Bu cümle genellikle Gogol realizminin fantastik öğelerle iç içe girmiş olmasıyla, Akakiy Akakiyeviç'in irrasyonel dünyasının grotesk özelliğiyle açıklanmakta, kahramanın hiçliğe yakın önemsiz kişiliğini vurgulayan bir metafor olarak kabul edilmektedir. Ancak felsefeci, edebiyat eleştirmeni Dmitry Chizevsky *Palto*'ya dinî bir yorum getirerek hikâyede terzi Petroviç'in şeytanı (cini) temsil ettiğini, burada ihtirasın şeytan aracılığıyla insan ruhunu nasıl ele geçirdiğinin anlatıldığını öne sürdü.* Ona göre, Akakiy Akakiyeviç şeytana uyarak Tanrı'nın kendisi için belirlediği yerin (baştaki yoksul ama mutlu hayatın) dışına çıkmış, dini inanışa göre kendi *centrum securitatis*'ı (güvenlik merkezi) ile korunması gerekli bağı koparmış ve dolayısıyla da kendisini kaybetmiştir. Sıradan bir giysiyi ihtiyaç duyulan bir nesne olmanın ötesinde yüceltmiş, onu hayatının amacı haline getirmiştir:

> Gerçekten de bir taşla iki kuş vurmuştu, birincisi palto sıcacıktı, ikincisi ise çok güzeldi. (s. 47)

Hikâyede üç kez şeytan sözcüğünün geçmesi, karısının Petroviç için "tek gözlü şeytan!", "...şeytan dürtmüş olmalı ki kalkmış böyle bir ücret istiyor," gibi ifadeler kullanması ve yine, hikâye anlatıcısının (yazarın) Petroviç için, "...meseleyi sezinler

---

* Dmitry Chizevsky, "Gogol'ün *Palto*'su üzerine" (O şineli Gogolya), *Sovremennie Zapiski*, 1938, s. 172-195.

sezinlemez sanki şeytan dürtmüş gibi: 'Hayır, olmaz!' diye tutturdu," demesi tezi güçlendirici deliller olarak gösterilmektedir. Ayrıca Petroviç'in enfiye kutusunun kapağındaki resimde generalin yüzünün olmaması (parmak sürtünmesiyle aşınmıştır) Hıristiyanlık ve Slav folklorunda "yüzsüz yaratık" olarak nitelenen şeytana bir gönderme sayılmaktadır.

Gogol sofu bir Ortodoks olarak konfora, lüks bir yaşama özlemi kendi "insan" anlayışıyla bağdaştıramıyor, Tanrı yolundan sapma olarak görüyordu. *Ölü Canlar*'da Çiçikov'un davranışlarının gerisinde yatan dürtüyü hikâye anlatıcısı olarak şöyle açıklıyordu:

> Fakat Çiçikov'un parayı sırf para olduğu için sevdiği söylenemezdi; pintilik, paragözlük benliğini ele geçirmiş değildi. Hayır, onun hareketlerinin arkasındaki dürtü bu değildi: İleride kendisi için her türlü konfora sahip, refah içinde bir hayat düşlüyordu; arabalar, dört başı mamur bir ev, nefis yemekler... İşte, kafasını sürekli meşgul eden şeyler bunlardı. Amacı eninde sonunda mutlaka bütün bu nimetleri tadabilmekti! (s. 328)

Palto'da da Akakiy Akakiyeviç'in âdeta ibadet gibi gördüğü işine karşı tavrı, palto sabit fikri kafasına yerleştikten sonra değişmiş, evrak kopyalamadan artık o eski hazzı almaz olmuş, dikkati dağılmıştır:

> Bir keresinde evrak kopyalarken az kalsın hata yapıyordu, öyle ki neredeyse herkesin duyacağı bir sesle 'Uyy!' diye bağırdı ve haç çıkardı. (s. 43)

Palto'yu romantik janrın parodisi olarak görenler de oldu,* oradaki yüce sanatsal amaca ulaşma arzusunun yerini burada kalın kapitoneli palto hayali alıyordu. *Palto* Rusya'dakinin

* Bkz. *Dünya Edebiyatı Ansiklopedisi*, age, s.374.

aksine Batı'da toplumsal hiciv yönüyle değil, daha çok, düşlerin daima gerçeğe, gerçekliğe çarparak paramparça olduğu Hoffmann'cı gelenek çerçevesinde ele alındı, Akakiy Akakiyeviç tipi Hoffmann karakterleriyle karşılaştırıldı.* Hikâyenin fantastik sonu, hortlak sahneleri yine Hoffmann ile ilişkilendirildi, ancak *Palto*'da fantastik son sadece estetik bir işlev görüyordu, sembolikti.

Palto'nun kompozisyonu, stili, dili, iç yapısı üzerine önemli bir çalışma formalist edebiyat eleştirmeni Boris Eichenbaum'a aittir. Eichenbaum "Gogol'ün Palto'su Nasıl Yaratıldı?" (1919) adlı makalesinde *Palto* metninin canlı konuşma (söz) sahnelerinden ve sözel duygu ve heyecan kurgularından oluştuğunu, metnin esasını hikâye etme (*skaz*) şeklinin meydana getirdiğini yazdı. Ona göre, *Palto*'da alışılmış bir hikâye etme değil, mimiklerin, boğumların (eklemleme), ses jestlerinin, akustik efektlerin, özellikle de kelime oyunlarının ön plana çıktığı bir hikâye anlatış biçimi vardır. Konu (süje) sadece dışsal bir anlam taşır ve statiktir. Hikâyenin kahramanları taş kesilmiş pozisyonda yönetmenden (yazardan) talimat beklemektedirler. Kahramanlar günlük hayattaki gibi rahat konuşamazlar, konuşmaları kuklaları andırır, ne söyleyecekleri önceden belirlenmiştir, hikâye anlatıcı her fırsatta varlığını hissettirir. Öte yandan, yazarın sık sık konu dışına çıkmasının amacı (grotesk stilin bir özelliğidir bu) hikâyeye gerçek havası kazandırmak, hipnotizma etkisi yaratmak içindir. Eichenbaum *Palto*'da hikâye anlatıcısının (yazarın) neredeyse bir komedyen gibi mimikleriyle, söz oyunlarıyla, belagatiyle âdeta sahnede rol icra ettiğini yazmaktadır.

---

* Bkz.: V. V. Vinogradov, *Gogol ve Natüralist Okul* (Gogol i Naturalnaya Şkola), L., 1925.

Anlamı ve mesajları konusunda farklı yorumlar ne kadar çok olursa olsun, *Palto*'nun her satırına sinmiş derin insancıllık düşüncesi, hümanizma okurun gözünden kaçmamaktadır:

> Onu götürüp gömdüler. Ve Petersburg Akakiy Akakiyeviç'siz kaldı, sanki bu şehirde böyle biri hiç yaşamamıştı! (s. 68)

Haziran 2020, Urla

14 BASAMAKLI ÇARLIK BAREMİ (1724 -1917)

Derece	Sivil İdare		Askeri İdare
	Sivil Unvan	Görevi	
I	1. sınıf eylemli (aktif) gizli danışman (Действительный тайныйсоветник 1-го класса)	Şansölye (başbakan, devlet sekreteri) Канцлер (Ихтатс-секретарь)	Feldmareşal, deniz kuvvetleri komutanı
II	Eylemli (aktif) gizli danışman (Действительный тайныйсоветник) Вице-Канцлер	Şansölye (başbakan) yardımcısı (Вице-Канцлер)	Orgeneral
III	Gizli danışman (Тайный советник)	Müsteşar, bakan yardımcısı, senatör, büyükelçi vb.	Tümgeneral
IV	Eylemli (aktif) sivil danışman (Действительный статский советник)	Genel müdür, vali, belediye başkanı	Tuğgeneral
V	Sivil danışman, (Статский советник)	Genel müdür yardımcısı, vali yardımcısı, vb.	"Brigador" (Albayla tuğgeneral arası bir rütbe)
VI	Kollejskiy danışman (Коллежский советник)	Orta düzey yönetici, şube müdürüvb.	Albay
VII	Saray danışmanı Надворный советник	Alt düzey yönetici, masa şefi, bölüm şefi vb.	Yarbay
VIII	Kollejskiy asessor[1] (Коллежский асессор)	Büro amiri, şef, denetçi,	Binbaşı
IX	Unvan danışmanı (Титулярный советник)	Küçükmemur	Yüzbaşı
X	Kollejskiy sekreter (Коллежский секретарь)	Evrak memuru, sekreter	Teğmen
XI	Deniz kuvvetleri sekreteri (Корабельный секретарь)	Gemide tedarik işlerinden sorumlu memur (1764 - 1834)	1722 - 1764
XII	Vilayet sekreteri (Губернский секретарь)	Vilayetin yazı işleri dairelerinde küçük memur	Asteğmen
XIII	Sekreter ve kayıt memurları (Кабинетский регистратор, ровинциальный секретарь, Сенатский регистратор)	Senatoda, kilise örgütünde, taşra örgütlerinde ve yönetici ofislerinde sekreter ve kayıt memuru	"Podporuçik", piyadede en düşük subay rütbesi
XIV	Kollejskiy kayıt memuru[2] (Коллежский регистратор)	Baremin en düşük derecesi, kâtip	"Komet", süvaride en düşük subay rütbesi

1 1845 yılına kadar mirasla geçen, daha sonra sadece kişiye bağlı soyluluk sağlıyordu.

2 1845 yılına kadar mirasla geçmeyen, memurun kendisiyle sınırlı bir soyluluk sağlıyordu.

Not: Akakiy Akakiyeviç *unvan danışmanı* (IX. derece), Çiçikov *saray danışmanı* (VII. derece) unvanına sahipti. 1830 yılı başından itibaren imparator ailesine bağlı toprakların yönetiminden sorumlu genel müdürlükte (Удельное ведомство) bir buçuk yıl kadar önce kâtip, ardından şef yardımcısı olarak çalışan Gogol ise en düşük dereceye denk gelen *kollejskiy registrator* (kayıt memuru) unvanına sahipti ve maaşı yıllık 600 rubleydi. Akakiy Akakiyeviç'in maaşı ise yıllık 400 rubleydi.

PALTO

Adolf Marks'ın (1838-1904) yayınevi tarafından basılan *Palto*'nun kapağı,
S. Petersburg, 1890.

DEVLET DAİRELERİNDEN ..., fakat hangi daire olduğunu söylemeyelim daha iyi; zira her türlü devlet dairesi, alay, garnizon, yazı işleri, kısacası memur sınıfının her kesimi barut gibi; dünyada onlardan daha öfkelisi yok! Şimdilerde her özel kişi kendi şahsında bütün toplumu hakarete uğramış sayıyor. Daha geçenlerde konuşuluyordu, hangi şehirde olduğunu hatırlamıyorum, ilçelerden birinin emniyet müdüründen* bir dilekçe gelmiş; müdür dilekçesinde açıkça devlet emir ve kararlarının ayaklar altında çiğnendiğini, kendi kutsal adının tamamıyla haksız yere kirletildiğini yazıyormuş. Kanıt olarak da dilekçesine, her on sayfada bir ilçe emniyet müdürünün adının geçtiği ve hatta yer yer zilzurna sarhoş durumda tasvir edildiği koca bir cilt, duygusal bir roman eklemiş. Bu nedenle, çıkabilecek her türlü tatsızlıktan kaçınmak için iyisi mi biz olayın geçtiği daireyi, sadece, *bir daire* olarak adlandıralım.

Her neyse, devlet dairelerinden birinde bir memur çalışıyordu; memurun öyle gösterişli biri olduğu söylenemezdi: Boyu birazcık kısa, yüzü hafif çilli, saçları

* Kapitan-ispravnik: 1775-1917 döneminde soylular tarafından üç yıllığına seçilen, yüzbaşılığa denk gelen bir rütbeye sahip ilçe emniyet müdürü. İspravnik aynı zamanda yerel (*Zemstvo*) alt mahkeme başkanıdır ve çeşitli adli, mali (vergi toplama gibi) görevleri vardır. *–çev.*

hafif kızıl, hatta hafif miyop görünüşlü, alnının üstünde hafif bir kellik, kırışıklıklarla kaplı yanaklar ve *hemoroidal* diye adlandırılan renge bürünmüş bir yüz... Elden ne gelir! Suçlanacak biri varsa o da Petersburg iklimidir. Unvanına gelince (zira bizde her şeyden önce unvan beyan edilir), ebedî *unvan danışmanı* diye adlandırılan memurlardandı, hani şu bildiğimiz, kendilerini ısıramayacak kimselere yüklenmek gibi övgüye değer alışkanlıklar edinmiş birtakım yazarların her fırsatta küçümseyerek alay ettiği ve sivri dillerine doladığı şu *unvan danışmalarından* işte!

Memurun soyadı Başmaçkin* idi. Sözcüğün kendisinden de anlaşılacağı üzere soyadı *başmak* (kundura) kökünden geliyordu, ancak bu soyadını ne zaman ne şekilde aldıkları konusunda herhangi bir bilgi mevcut değildi. Oysa babası da, dedesi de, hatta kayınbiraderi bile, bütün Başmaçkinler kesinlikle çizme giyerdi, yalnız yılda üç kez tabanını yenilerlerdi...

Adı Akakiy Akakiyeviç'ti. Bu ad okura belki biraz tuhaf ve inanılması zor, özellikle aranıp bulunmuş bir ad gibi gelebilir. Fakat okuyucuyu temin ederiz ki, bu ad asla aranıp bulunmadı, ona başka bir ad vermeyi olanaksız kılan koşullar kendiliğinden ortaya çıktı; bu tam olarak şöyle oldu. Akakiy Akakiyeviç, eğer belleğim beni yanıltmıyorsa 23 Mart akşamı geç saatlerde dünyaya geldi. Bir memur karısı ve çok iyi bir insan

* Başmak (Tatarca): Düşük ökçeli, deri ayakkabı. Özellikle kadın ve çocuk ayakkabıları için kullanılan bir terim. Rusçaya Tatarcadan geçmiştir. *–çev.*

olan rahmetli anacığı bebeğin vaftizi için her şeyi usulüne uygun bir şekilde ayarladı. Anne henüz kapının tam karşısındaki karyolada yatıyordu, sağında vaftiz babası, harikulade insan, senatoda masa şefi olarak görev yapan İvan İvanoviç Yeroşkin ve vaftiz annesi, mahalle bekçisinin karısı, az rastlanır erdemli kadınlardan Arina Semyonovna Belobryuşkova duruyorlardı.

Bebeğe verilmek üzere, içlerinden birini seçmesi için lohusaya üç ad önerildi: Mokkiy, Sossiy ya da çilekeş Hozdazat.

'Hayır, olamaz,' diye düşündü lohusa, 'bunlar ne biçim adlar böyle...'

Kadıncağızı memnun etmek için takvimin başka bir sayfasını çevirdiler, bu kez şu adlar çıktı: Trifiliy, Dula ve Varahasiy.

"Ne tür bir ceza bu!" diye söylendi yaşlı kadın,* "Nasıl adlar bunlar, doğrusu daha önce hiç böyle adlar duymamıştım. Trifiliy, Varahasiy olacağına bari Varadat ya da Varuh olsaydı!"

Başka bir sayfayı çevirdiler, bu sefer Pavsikahiy ve Vahtisiy çıktı.

"Eh, anlıyorum," dedi yaşlı anne, "belli ki yazgısı böyleymiş... Madem öyle, o zaman babasının adını alsın daha iyi. Babası Akakiy idi, varsın oğlu da Akakiy olsun."

---

* Yazar yeni doğum yapmış anne için iki kez "yaşlı kadın" ifadesini kullanmaktadır. O dönemde kırklarında bir kadının yaşlı olarak nitelendirildiğine sıkça rastlanmaktadır. *-çev.*

İşte bu şekilde ortaya çıktı Akakiy Akakiyeviç adı.

Bebeği vaftiz ettiler, vaftiz edilirken ağladı ve yüzünü öyle bir buruşturdu ki sanki *unvan danışmanı* olacağı içine doğmuştu. Evet, aynen bu şekilde oldu bitti bütün bunlar.

Söz konusu adın tamamen bir zorunluluk yüzünden alındığını, ona başka bir ad vermenin kesinlikle mümkün olmadığını okurun kendisi de görsün diye anlattık bunları. Onun devlet dairesine ne zaman, nasıl girdiğini, kim tarafından yerleştirildiğini hiç kimse hatırlayamıyordu. Kaç genel müdür, kaç müdür, şef gelip gitti ama hepsi onu hep aynı yerde, aynı pozisyonda, aynı görevi ifa ederken, aynı evrak çoğaltan (kopyalayan)* memur olarak gördü, öyle ki giderek üniforması ve dazlak kafasıyla onun bu dünyaya memur olmaya hazır bir şekilde geldiğine inanmaya başladılar.

Dairede kimse ona saygı göstermezdi. O geçerken odacılar yerlerinden kımıldamak bir yana, sanki kabul odasından basit bir sinek geçiyormuş gibi dönüp bakmazlardı bile! Amirleri ne edip edip soğuk, despotça davranırdı ona. Herhangi bir masa şefi yardımcısı bile kâğıt tomarını, nazik devlet dairelerinde âdet olduğu gibi, "şunu kopya edin" ya da "işte size ilginç, hoş bir iş", yahut da buna benzer hoş bir söz söylemeden burnuna sokarcasına dosdoğru önüne atardı. Başını kal-

* Rusçası *Perepisıvanie*: Elle kopya etme, bir kez daha yazma, çoğaltma (bugünkü fotokopi makinasının yaptığı iş). Evrakın 3-5 nüsha olarak hazırlandığı unutulmamalıdır. Rusça çevirilerde bu sözcük sık sık yanlış olarak "temize çekme" şeklinde Türkçeleştirilmektedir. *–çev.*

dırıp evrakı getirenin kim olduğuna, buna hakkı olup olmadığına bakmaksızın, gözlerini yalnızca getirilen kâğıtlara çevirir, kâğıtları alır önüne koyar ve derhal kopya etmeye girişirdi. Genç memurlar onunla alay eder, kâtip nüktedanlığının elverdiği ölçüde espri ve şakalarıyla onu taciz eder, hakkında uydurdukları çeşitli hikâyeleri yüzüne karşı yineler, yetmiş yaşındaki evsahibesi kocakarı hakkında şayialar çıkarır, kadının güya onu dövdüğünü öne sürer, düğünlerinin ne zaman olacağını sorar, kırpılmış kâğıtları kar yağıyor diyerek başından aşağı serperlerdi. Ne var ki, karşısında hiç kimse yokmuşçasına, Akakiy Akakiyeviç'ten bu sataşmalara tek kelimelik bir yanıt gelmezdi, hatta bunlar çalışmasını etkilemezdi bile: Bu bıktırıcı tacizlerin arasında evrak kopyalarken tek bir hata bile yapmazdı.

Yalnız eşek şakaları iyice dayanılmaz hale geldiğinde, kolundan çekiştirip yazmasını engelliyorlardı: "İlişmeyin bana, niçin benim kalbimi kırıyorsunuz?" derdi.

Sözcüklerinde ve bunları söyleyişindeki ses tonunda garip bir şey saklıydı. Bu sözlerde merhamet duygusu önünde diz çökme, merhamete çağrı gibi bir tını seziliyordu, öyle ki daireye yeni girmiş genç bir memur diğer arkadaşlarını örnek alarak Akakiy Akakiyeviç ile alay etmeye niyetlenmiş, ancak bu sözleri duyunca taş kesilmişçesine olduğu yerde öylece kalakalmış, o günden sonra da etrafındaki her şey değişmiş, ona farklı

görünmeye başlamıştı. Bir tür garip, doğa dışı bir güç kibar çevrelerden gelmiş, saygın, düzgün insan olduklarını düşündüğü daire arkadaşlarından uzaklaştırdı genç memuru. Ve daha sonraları uzun süre, en neşeli anlarında alnının üstü açılmış, kısa boylu bu memur gözünün önünden hiç gitmedi. Akakiy Akakiyeviç'in içe işleyen, "İlişmeyin bana, niçin benim kalbimi kırıyorsunuz?" şeklindeki sözleri ve bu içe işleyen ifadede yankılanan başka sözler, "Senin kardeşinim ben!"* sözleri uzun süre kulaklarında çınlayıp durdu. Ve zavallı genç memur yüzünü avuçlarının arasına gömdü, ömrü boyunca pek çok kez, insanoğlunda ne kadar çok insanlık dışı, zalimce şeyin bulunduğunu, yontulmuş, eğitimden geçmiş dünyevilik** örtüsü altında nice zalimliğin yattığını, hatta (Ah, Tanrım!) bütün dünyanın asil ve dürüst biri olarak tanıdığı herhangi bir kişinin içinde bile gizliden gizliye nice vahşi barbarlığın saklı olduğunu görerek ürperdi, tir tir titredi...

Böylesine, salt görevi için yaşayan bir adam herhalde hiçbir yerde bulunmazdı. Onun görevini kıskançlıkla yaptığını söylemek yetersiz olur, hayır, o görevini aşkla yapıyordu. Yaptığı evrak kopyalama işinde kendi değişik ve sevimli dünyasını buluyordu. Aldığı haz yüzüne yansırdı; bazı harfler onun ayrıcalıklı, gözde

---

* Yuhanna İncil'i, 4: 10-11. "Kardeşini seven ışıkta yaşar ve başkasının tökezlemesine neden olmaz. Ama kardeşinden nefret eden karanlıktadır." *–çev.*

** *Svetskost*: Dünyevi (uhre vi karşıtı), dünya ile ilgili, seküler yaşam tarzı. *–çev.*

harfleriydi, bu harflerden birine sıra geldiğinde bambaşka biri olup çıkardı: Kendi kendine güler, gözlerini kırpıştırır, dudak hareketleriyle bileğine destek verirdi, böylece kaleminin o anda hangi harfi çizdiğini okumak âdeta yüzünden mümkün olurdu. Eğer gösterdiği gayretle orantılı bir şekilde onu terfi ettirselerdi belki de *sivil danışmanlığa* kadar –buna kendi de şaşırırdı ya– çıkabilirdi. Ne var ki, elde ettiği ödül nükteci daire arkadaşlarının ifade ettiği gibi *iliğe iliştirilmiş bir toka**, bir de kaba etindeki basurdu. Yine de Akakiy Akakiyeviç'in varlığını hiç kimsenin fark etmediğini de söyleyemeyiz. Uzun hizmeti dolayısıyla onu ödüllendirmek isteyen iyi yürekli bir genel müdür bir keresinde ona evrak kopyalamadan daha önemli bir iş vermelerini emretti. Tam olarak ondan istenen şey hazır bir evrakın başka bir kuruma uyarlanması, yani, başlıktaki unvanın değiştirilmesi ve bazı yerlerde fiillerin birinci tekil şahıstan üçüncü tekil şahsa çevrilmesi işiydi. Bu iş onu öyle bir yordu ki kan ter içinde kaldı, alnını ovuşturup durdu ve sonunda, "Hayır, siz en iyisi bana kopya edilecek herhangi bir evrak verin," dedi. O günden sonra onu sonsuza kadar evrak kopyalama işiyle baş başa bıraktılar. Onun için evrak kopya etmenin dışında âdeta hiçbir şey mevcut değildi bu dünyada. Giyim kuşamı genel olarak hiç aklına gelmez, bu

* *Pryaşka vı petlitse* (İliğe iliştirilmiş kemer tokası): En çalışkan unvan danışmanına verilen nişan (madalya) kemer tokasına benzediği için memurlar arasında böyle adlandırılıyordu. *–çev.*

konuyu düşünmezdi: Üniforması yeşil değil* pas ve un rengi karışımıydı. Takma yakası dar ve düşüktü, öyle ki boynu uzun olmamasına rağmen yakanın dışına fırlayıp çıktığı için aşırı uzun görünüyordu, tıpkı bizim yabancı işportacıların başlarının üstündeki tablalarda düzine düzine taşıyarak sattıkları alçı taşından, kafaları sallanan kedi yavrularının boyunları gibi...

Ve üniformasına her zaman bir şeyler, ya bir saman ya ot ya da bir iplik parçası yapışmış olurdu. Üstelik sokakta yürürken herhangi bir pencerenin altından geçeceği anı yukarıdan her türlü çeri çöpü, pisliği boca edecekleri ana denk getirme gibi özel bir yeteneği vardı; bu yüzden şapkasının üstünde her zaman kavun karpuz kabukları ve benzeri döküntüler taşırdı. Onun genç memur arkadaşları, herkesin bildiği gibi, cesur bakışlarının görüş keskinliğini karşı kaldırımda kimin pantolonunun paça şeridinin açık olduğunu –yüzlerinde kurnazca bir gülümsemeye yol açardı bu– görecek kadar geliştirerek etrafı kolaçan ederken, Akakiy Akakiyeviç hayatında bir kez bile her gün geçtiği bu sokaklarda neler olup bittiğine, neler yaşandığına dikkat etmezdi. Gözü kazara herhangi bir şeye kayacak olduğunda da baktığı her şeyde düzgün elyazısıyla yazılmış kendi şık satırlarını görürdü; yalnız, eğer nereden çıktığı belli olmayan bir at suratı aniden omzunun üstünde belirir de burun deliklerinden yanağına şiddetli bir rüzgâr estirirse, Akakiy Akakiyeviç ancak o zaman

* Memur üniformaları yeşil renkti. –*çev.*

satırın ortasında değil, caddeyi yarılamak üzere olduğunu fark ederdi.

Eve gelir gelmez derhal masaya oturur, hızlı hızlı şçi* çorbasını içer, bir parça dana etini soğanla birlikte yer, bütün bunları genel olarak tatlarının farkına varmadan, üzerlerindeki sineklerle ve Tanrı'nın onun için gönderdiği başka yaratıklarla birlikte mideye indirirdi. Midesinin şişmeye başladığını fark edince masadan kalkar, mürekkep hokkasını çıkarır, eve getirdiği yazıların kopyalarını çıkarmaya başlardı. Eğer çoğaltılacak evrak yoksa o zaman sırf kendi zevki için özellikle güzel bir yazı seçer, onu kopya ederdi, fakat onun açısından güzel, üslup ve belagat olarak değil, herhangi yeni ya da önemli bir kişiye hitaben yazılmış olmak anlamına geliyordu.

Petersburg'un gri göğünün tamamen sönükleştiği, memur takımının, her biri elinden geldiği kadarıyla, kendi maaşına ve kişisel beğenisine uygun olarak karnını iyice doyurup yemeğini bitirdiği; dairenin divit gıcırtısının, memurların kendi görevleri ve başkalarının zorunlu işleri peşinden koşuşturmalarının ve yorulmak nedir bilmeyen, işgüzar bir adamın gönüllü olarak kendi omuzlarına yüklediği gerekli olandan fazla işin ardından herkesin artık dinlenmeye hazırlandığı; memurların akşamın geri kalan saatlerini eğlenceye ayırmak için acele ettiği, daha hırslı, hevesli

* *Şçi*: Lahana, mantar, havuç, soğan gibi sebzelere iri et (bazen balık) parçaları eklenerek pişirilen geleneksel Rus çorbası. *–çev.*

olanların tiyatroya, kimilerinin vitrinlerdeki aptalca şapkalara bakmak için caddelere koştuğu; bir kısmının akşamı küçük memur çevresinin yıldızı alımlı bir kıza kur yapmak üzere partilere ayırdığı; bazılarının ise (en sık yapılanı buydu) dördüncü ya da üçüncü katta, iki küçük oda, sofa ya da mutfaktan ibaret, modaya uygunluk iddiası taşıyan, yemeklerden, gezip tozmadan kısma gibi nice fedakârlığa mal olmuş lamba ve diğer ıvır zıvır eşyayla donatılmış bir dairede oturan bir iş arkadaşını ziyarete gittiği; sözün kısası, bütün memurların oyun masasında kıran kırana *vist* oynamak, bir kapiklik peksimetler eşliğinde su bardaklarından çay yudumlamak, uzun çubuklarını tüttürmek üzere dostlarının küçük dairelerine dağıldığı; kâğıtlar dağıtılırken, Rus insanının hiçbir zaman, hiçbir koşulda vazgeçemeyeceği yüksek sosyeteden sızan dedikoduları anlattığı, hatta, anlatacak bir şey bulunamadığında, Falconet anıtındaki* atın kuyruğunun koparıldığı haberini alan kumandana dair ebedî anekdotu tekrarladığı saatlerde, sözün kısası, herkesin oyalanmaya çalıştığı, eğlenmek için çaba gösterdiği bir zamanda bile Akakiy Akakiyeviç hiçbir eğlenceye gönlünü kaptırmazdı.

Hiç kimse onu herhangi bir tarihte şu ya da bu akşam davetinde, partide gördüğünü söyleyemezdi. Bol

* II. Katerina'nın Fransız heykeltıraş E. M. Falconet'e yaptırdığı (1782) Petersburg'un sembolü niteliğindeki Büyük Petro anıtı. A. Puşkin'in heykeli konu alan *Bakır Atlı* (1833) şiirinden sonra heykel bu adla anılmaya başlandı. *-çev.*

bol yazı kopya ettikten sonra yatağına çekilir, yarın Tanrı'nın kendisine nasıl olsa kopyalanacak bir şeyler göndereceğini düşünerek peşinen gülümserdi. Yılda dört yüz rublelik maaşıyla talihinden memnun olmayı beceren bu adamın barışçıl hayatı işte böyle akıp gidiyordu ve eğer, sadece *unvan* danışmanlarının değil, *gizli*, *eylemli*, *saray* ve diğer, ne kendisinin kimseye bir şey danıştığı ne de kendisine bir şey danışılan her türlü danışmanın hayat patikasına serpiştirilmiş çeşitli dert ve belalar olmasaydı belki de ihtiyarlığının çok ileri yıllarına kadar böyle akıp gidecekti.

Petersburg'da yaşayıp da yılda dört yüz ruble ya da o civarda para kazanan herkesin güçlü bir düşmanı vardır. Bu düşman bizim dondurucu kuzey ayazından başkası değildir, gerçi, söz açılmışken, bu ayazın sağlık için çok yararlı olduğu da söylenir ya, o da başka! Sabah saat dokuza doğru, caddelerin tam da dairelerine gidenler tarafından işgal edildiği saatte ayaz ayrım yapmaksızın bütün burunlara öyle şiddetli ve yakıcı kamçı darbeleri indirmeye başlar ki zavallı memurlar burunlarını ne yapacaklarını, nereye saklayacaklarını kesinlikle bilemez. Yüksek mevkileri işgal edenlerin bile dondurucu ayazdan alınlarının acıdığı, gözlerinin yaşardığı bu saatlerde zavallı unvan danışmanları ara sıra büsbütün savunmasız kalır. Tek kurtuluşları yıpranmış paltoları içinde evle daire arasındaki beş altı sokağı mümkün olduğu kadar hızlı koşarak geçmek, sonra hademe odasında güzelce tepinerek yolda

Akakiy Akakıyeviç terzide. Sanatçı: Y. İgnatyev

donan mesleki beceri ve yeteneklerinin buzlarının çözülmesini beklemektir.

Söz konusu zorunlu mesafeyi elinden geldiği kadar hızlı katetmesine rağmen, Akakiy Akakiyeviç belli bir süredir ayazın özellikle sırtını ve omzunu müthiş yakmaya başladığını hissediyordu. Sonunda bu işin suçlusunun paltosu olabileceği düşüncesi aklına geldi. Evde paltoyu dikkatlice incelediğinde, iki üç yerde, özellikle sırt ve omuz kısımlarında paltonun tülbente dönüştüğünü, çuha kumaşının ışık geçirecek kadar yıprandığını, astarın parçalandığını gördü. Şu da bilinmeli ki, memurların alay konusu yaptığı nesnelerden biri de Akakiy Akakiyeviç'in paltosuydu. Hatta asil "palto" adını çok görüp onu *kapot** diye adlandırıyorlardı. Gerçekten de acayip bir biçim almıştı palto, yakalar ucundan kesilerek başka yerlere yama yapıldığı için yıllar içinde giderek küçülmüştü. Bu onarmalar usta bir terzinin elinden çıkmışa pek benzemiyordu; çirkin, kaba, çuval görünümlü bir hal almıştı palto.

Durumu kavrayan Akakiy Akakiyeviç paltosunu bir apartmanın arka merdivenle [hizmet merdiveni] çıkılan dördüncü katında bir yerlerde yaşayan terzi Petroviç'e götürmeye karar verdi. Tek gözlü olmasına ve çiçekbozuğu yüzüne rağmen Petroviç memurların ve daha başka kimselerin pantolon ve fraklarını ol-

* Önden iliklenen, kollu kadın dış giysisi, bir tür sabahlık. Fransızca "*capot*"tan (örtü, kılıf) Rusçaya geçmiş, bugün artık kullanılmayan eski bir sözcüktür. *-çev.*

dukça düzgün –şüphesiz, sarhoş olmadığı ve kafasını meşgul edecek herhangi başka bir iş planı, projesi bulunmadığı zamanlarda– bir şekilde onarıyordu. Bu terzi üstüne çok fazla şey söylememize elbette gerek olmayabilirdi, ne var ki, bilindiği üzere, herhangi bir hikâyede her bir karakterin niteliklerinin tam olarak tasvir edilmesi âdettendir, bu durumda yapacak bir şey yok, görelim bakalım kimmiş şu Petroviç.

Önceleri yurtluk sahibi bir beyin yanında toprak kölesiydi ve ona sadece Grigoriy diyorlardı, sonra sonra Petroviç diye çağrılmaya başlandı. Özgürlüğünü elde ettikten sonra bayramlarda, ilkin sadece büyük bayramlarda, sonralarıysa istisnasız, kilise takviminde haçla işaretlenmiş bütün dinî bayramlarda kütük gibi içmeye başladı. Bu bakımdan atalarının âdet ve alışkanlıklarına tamamen sadıktı; karısıyla tartışırken ona gâvur* ve Alman diye bağırırdı. Mademki karısından söz açtık, onun hakkında da bir iki şey söylememiz gerekecektir. Fakat ne yazık ki bu kadıncağız hakkında, "Petroviç'in bir karısı var, hatta başörtüsü yerine *çepçik*** takıyor" dan öte bir şey bilmiyoruz. Fakat görünüşe bakılırsa güzelliğiyle övünmesi pek mümkün değildi, en azından şunu söyleyebiliriz ki, onunla karşılaşanların içinde yalnızca muhafız (hassa) erleri

* *Mirskoy* ("Mir" isminin sıfat hali): 1. Dünyevi, maddeci, seküler hayat tarzını benimsemiş, manastır hayatının karşıtı. *–çev.*

** Çepçik (ya da çepets): Kadın ve çocukların gece uyurken ya da ev içinde giydikleri saçı tümüyle içine alan, çevresi büzgülü, çene altından bağlanan, hafif kumaş başlık. *–çev.*

çepçiğinin altından ona bakar, bıyıklarını oynatarak* özel bir ses çıkarırlardı.

Akakiy Akakiyeviç, Petroviç'in dairesine giden, hakkıyla söylemek gerekirse, her tarafı ıslak, yer yer bulaşık suyuyla kaplı, gözü yakan cinsten bir ispirto kokusuyla dolu basamakları –bilindiği üzere, Petersburg apartmanlarının bütün arka merdivenleri her zaman böyledir– tırmanırken Petroviç'in kaç ruble isteyeceğini merak ediyor ve içinden iki rubleden fazla vermemeyi geçiriyordu. Kapı açıktı, çünkü evsahibesi balık kızartıyordu ve mutfağı öylesine duman içinde bırakmıştı ki hamamböceklerini bile görmek mümkün olmuyordu. Akakiy Akakiyeviç mutfağı geçti, evsahibesi onun farkına bile varmadı, sonunda Petroviç'in boyasız, kocaman bir tahta masanın üzerinde Türk paşası gibi bağdaş kurup oturduğu odaya ulaştı. Çalışmaya oturan terzilerin alışkanlıklarına uygun olarak Petroviç'in ayakları çıplaktı. İlk göze batan şey onun, Akakiy Akakiyeviç'in çok yakından bildiği şekli bozulmuş, kaplumbağa kabuğu kadar kalın ve sağlam tırnaklı ayak başparmağıydı. Boynunda bir ipek ve ip çilesi asılıydı, kucağında paçavrayı andıran eski bir giysi vardı. İki üç dakikadan beri ipliği iğneye geçirmeye çalışıyordu, ama geçiremiyordu ve bu yüzden odanın loşluğuna,

* Aslı "bıyığıyla göz kırpmak, bıyığını kırpıştırmak" (*morgnut usom*) şeklindedir. Gogol'ün Rus diline armağan ettiği sayısız deyimden biridir. V. Dal'ın sözlüğü deyimin "gizli işaret vermek" anlamına geldiğini yazar. –*çev.*

hatta ipliğe bile kızıp duruyor, alçak sesle "Geçmiyor bir türlü, barbar, delik deşik ettin etimi, deyyus seni!" diye homurdanıyordu. Gelişi Petroviç'in kızgın bir anına denk geldiği için Akakiy Akakiyeviç'in canı sıkıldı; ona herhangi bir sipariş vereceği zaman, Petroviç'in kafasının biraz dumanlı ya da karısının, "Ev yapımı kötü votkayla kendine geldi, yatıştı, tek gözlü şeytan!" diye ifade ettiği durumda olmasını tercih ediyordu. Zira böyle bir ruh hali içindeyken Petroviç çok kolay fiyat indirir ya da önerilen paraya razı olurdu, hatta her seferinde eğilerek selam verir ve teşekkür ederdi. Gerçi karısı sonradan gelir, ağlayıp sızlayarak kocasının sarhoş olduğu için bu kadar düşük bir ücreti kabul ettiğini söylerdi, ama bir on kapiklik daha ekledinmiydi iş çantada keklik sayılırdı. Şimdiyse, göründüğü kadarıyla Petroviç ayıktı, dolayısıyla haşinliği ve inatçılığı üstündeydi, şimdi Allah bilir ne ücret isteyecekti. Akakiy Akakiyeviç durumu hemen kavradı ve kararından vazgeçmeyi düşündü, ama artık çok geçti, Petroviç tek gözünü süzerek büyük bir dikkatle ona bakıyordu.

Akakiy Akakiyeviç ister istemez:

"Merhaba, Petroviç!" dedi.

"Merhaba, efendim," dedi Petroviç ve ne tür bir ganimet geldiğini görmek için yan gözle Akakiy Akakiyeviç'in eline baktı.

"Ben de sana... Petroviç, şey..." diye geveledi Akakiy Akakiyeviç.

Bu noktada şunu belirtelim ki, Akakiy Akakiyeviç kendini çoğunlukla öntakılarla, zarflarla ve nihayet kesinlikle hiçbir anlamı olmayan edatlarla ifade ederdi. Eğer oldukça güç bir konu söz konusu ise cümleyi yarım bırakma gibi bir alışkanlığı bile vardı, öyle ki, "Bu, gerçekten, tamamıyla, bir nevi..." diye başladığı bir cümlenin sonunu kendi de unutur, her şeyi söylediğini sanırdı.

"Nedir bu?" diye sordu Petroviç.

Ve aynı anda tek gözüyle yakasından yenlerine, sırtından, arka eteğine, iliklerine kadar bütün üniformayı –her yeri çok tanıdıktı çünkü hepsi kendi elişiydi– incelemeye başladı. Terzilerin işte böyle bir alışkanlıkları vardır, müşteriyi karşıladıklarında ilk yaptıkları şey budur.

"Bense işte, bir nevi, Petroviç..." diye başladı Akakiy Akakiyeviç. "Bu palto, çuha... İşte bak, başka her yeri oldukça sağlam, biraz tozlanmış, ondan eski gibi gözüküyor, oysa yenidir, yalnız bir yerde birazcık, bir nevi... sırtta, bir de omzun birinde kumaş birazcık yıpranmış, evet şu omuzda birazcık... Gördün mü, işte hepsi bu! Fazla bir işçilik istemiyor..."

Petroviç *kapot*u* aldı, önce masaya yaydı, uzun uzun inceledi, başını sallayarak pencerenin önündeki, kapağında bir general portresi bulunan yuvarlak enfiye kutusuna uzandı. Generalin kim olduğu belli değildi, çünkü

* Yazar buradan itibaren *palto* yerine genellikle *kapot* sözcüğünü kullanmaktadır. *–çev.*

resmin tam yüze denk gelen yeri parmakla aşındırılarak delinmiş ve deliğin üzerine dört köşe bir kâğıt parçası yapıştırılmıştı. Enfiyesini çeken Petroviç kapotu iki eliyle yukarı kaldırdı, gererek ışığa tuttu ve tekrar başını salladı. Sonra astarlı yüzünü dışa çevirip baktı, bir kez daha başını salladı, general portreli kapağı yeniden açtı, burun deliklerini tütünle doldurdu, kutuyu kapayıp sakladı ve sonunda:

"Hayır, onarılması imkânsız, çok eskimiş bu giysi!" dedi.

Bu sözleri duyan Akakiy Akakiyeviç'in yüreği duracak gibi oldu.

"Neden imkânsız olsun, Petroviç?" dedi, âdeta yalvaran bir çocuğun sesiyle. "Nihayet, omuzlar eskimiş birazcık, sende atık parça kumaş vardır nasıl olsa..."

"Şüphesiz, yama bulunmasına bulunur da," dedi Petroviç, "ama dikmesi imkânsız, bu kumaş tamamen eprimiş, iğneyle dokunur dokunmaz parçalanır, dağılır."

"Varsın parçalansın, orayı da yamarsın."

"Fakat üzerine yama yapılacak kumaş, yamayı tutacak bir şey kalmamış, aşırı derecede yıpranmış. Çuhanın ününden geriye sadece adı kalmış, rüzgâr esse dağılacak, parçaları havada uçuşacak."

"O halde, bir şekilde sağlamlaştır! Nasıl olur, gerçekten, bir nevi..."

"Hayır!" diye çıkıştı Petroviç, kararlı bir şekilde. "Yapılacak bir şey yok! Bunun iler tutar tarafı kalmamış. İyisi mi siz kış soğukları geldiğinde bunu kesip

ayaklarınıza dolama bezi (dolak) yapın, çoraplar yeterince sıcak tutmuyor. Çorap denen şeyi de zaten çok para kazanmak için Almanlar uydurdu (Petroviç fırsat düştükçe Almanlara laf sokuşturmayı severdi). Paltoya gelince, yenisini diktirmek zorundasınız, durum bunu gösteriyor."

"Yenisini" sözcüğünü duyunca Akakiy Akakiyeviç'in gözleri karardı, odada ne var ne yok sanki hepsi birbirine geçip karmakarışık hale gelmeye başladı. Yalnızca Petroviç'in enfiye kutusunun kapağındaki, yüzüne kâğıt yapıştırılmış generali açık seçik olarak görüyordu.

"Yeni mi? Nasıl olur?" dedi, hâlâ uykusundan uyanamamış gibi bir edayla. "Benim yeni bir palto için param yok ki..."

"Evet, yeni bir palto!" diye acımasız bir soğukkanlılıkla yineledi Petroviç.

"Peki, eğer yenisi gerekecekse, nasıl olacak..."

"Yani, kaça çıkar mı demek istiyorsunuz?"

"Evet."

"Yüz elli ruble ya da biraz daha fazla harcamanız gerekecek," dedi Petroviç ve anlamlı bir şekilde dudaklarını büzdü.

Petroviç muhatabı üzerinde güçlü bir etki bırakmayı, onu ansızın şu ya da bu şekilde, birtakım sözlerle şaşırtıp, kafasını tamamen karıştırıp sonra da yan yan bakarak bu sözlerin ardından yüzünün ne tür şaşkın bir ifadeye büründüğünü izlemeyi severdi.

"Bir palto için yüz elli ruble ha!" diye belki de hayatının ilk çığlığını attı Akakiy Akakiyeviç, zira herkes onu her zaman yavaş, yumuşak bir sesle konuşan bir kişi olarak tanırdı.

"Evet," dedi Petroviç, "hem, ne tür bir palto istediğinize bağlı. Eğer yakaya ağaç sansarı (*zerdeva*) kürkü, kapüşona ipek astar isterseniz, o zaman iki yüzü bulur."

Petroviç'in sözlerini ve karşı tarafı etkilemeye yönelik bütün o manevralarını duymayan ve onların farkına varmayan, bunun için bir çaba da göstermeyen Akakiy Akakiyeviç, yalvaran bir ses tonuyla:

"Petroviç, lütfen," dedi, "hiç olmazsa belli bir süre daha giyebilmem için bir çaresini bul da onar paltomu!"

"Hayır, olmaz, hem benim emeğim, hem de sizin paranız boşa gider."

Bu sözlerden sonra Akakiy Akakiyeviç kendini tamamen mahvolmuş, yıkılmış biri olarak hissetti. Petroviç ise müşterisi gittikten sonra dudaklarını büzerek, ne kendisini küçük düşürdüğü ne de terzilik sanatının onurunu zedelediği için kendinden hoşnut halde uzun süre öylece ayakta dikilip durdu, işinin başına oturmak için acele etmedi.

Akakiy Akakiyeviç sokağa çıktığında sanki uykuda gibiydi.

'Demek böyle ha!' diye söyleniyordu kendi kendine. 'Doğrusu işin buraya varacağını düşünmüyordum...' Bir sürelik sessizliğin ardından ekledi: 'İşte böyle! Şu

olup bitene bak, oysa ben, gerçekten, böyle olabileceğini katiyen öngörmüyordum.' Sonra uzun bir sessizlik oldu, ardından yine söylenmeye başladı: 'Böyle işte! Tamamen beklenmedik bir şey, bir nevi... Kimin aklına gelir... Böyle bir durum...'

Bu şekilde söylenerek yürüyordu, fakat evine değil de tam tersi yöne doğru gidiyordu ve bunun farkında değildi. Yolda bir baca temizleyicisi simsiyah böğrüyle kendisine sürtünerek geçti, bütün omzunu kurum içinde bıraktı, ardından inşa halindeki bir binanın tepesinden koca bir şapka dolusu kireç döküldü üzerine. O bunların hiçbirinin farkında değildi, ancak, mızrağını yanına dayamış, boynuz tabakasından nasırlı yumruğunun içine enfiye doldurmakta olan bir bekçiye çarptığında birazcık kendine gelir gibi oldu, yine de eğer bekçi, "Ne diye insanın burnunun dibine sokuluyorsun, koca kaldırım yetmedi mi sana be adam?" diye çıkışmasaydı uyanacağı yoktu. Bu uyarı etrafına bakınmasına ve evin yolunu tutmasına vesile oldu. Düşüncelerine çekidüzen vermeye, kafasını toparlamaya başladı, durumunu apaçık, gerçek haliyle gördü; kendi kendiyle, ama bu kez kesik kesik, tutarsızca değil de en içten, en mahrem şeyleri konuşabileceği sağduyulu bir dostuyla dertleşir gibi konuşmaya başladı.

'Hayır, doğrusu, şu anda Petroviç'le konuşmanın hiçbir yararı yok. O şimdi, bir nevi... karısı onu bir şekilde iyi pataklamışa benziyor. En iyisi ona pazar sabahı gideyim; cumartesi gecesinin ardından gözü kaymış,

mahmur bir halde olacak ve çivi çiviyi söker düşüncesiyle birazcık içmek isteyecektir. Fakat karısı ona para vermeyecektir, işte tam o anda eline bir on kapiklik sıkıştırırım, uysal, uzlaşılabilir biri olup çıkar, o zaman palto işi de... bir nevi...'

Akakiy Akakiyeviç kendi kendine bu şekilde mantık yürüterek moral buldu ve ilk pazarı beklemeye başladı.

Karısının evden çıkıp bir yerlere gittiğini uzaktan görür görmez doğruca Petroviç'e koştu. Petroviç gerçekten de cumartesinin ardından oldukça mahmurdu, tek gözü kaymış, başı önüne düşmüş haldeydi. Buna rağmen meseleyi sezinler sezinlemez sanki şeytan dürtmüş gibi:

"Hayır, olmaz," diye tutturdu. "Lütfedip yenisini ısmarlayın."

Akakiy Akakiyeviç kaşla göz arası Petroviç'in eline bir on kapiklik sıkıştırdı.

"Teşekkür ederim, efendim," dedi Petroviç. "Sizin sağlığınıza içip biraz kendime geleceğim. Paltonuza gelince, o konuda içiniz rahat etsin, hiçbir işe yaramaz. Size anlı şanlı yeni bir palto dikeceğim, artık bunun üstünde duralım."

Akakiy Akakiyeviç onarması için ısrar edecek oldu, ama Petroviç'in onu dinlediği yoktu.

"Mutlaka size yeni bir palto dikeceğim, elimden gelenin en iyisini yapacağımdan emin olabilirsiniz. Hatta günün modasına uygun bir şey de olabilir, yakayı aplike gümüş kopçalarla iliklenir türden yaparız."

Akakiy Akakiyeviç yeni palto ısmarlamanın dışında herhangi bir kurtuluşun kalmadığını gördü ve büyük bir moral çöküntüsü yaşadı. Gerçekten de neyle, hangi parayla alacaktı paltoyu? Kuşkusuz gelecek bayram ikramiyesi bir kısmını ödemeye yeterdi, ama o para çoktan birtakım ihtiyaçlar için ayrılmış, kullanılacak yerler önceden belirlenmişti. Yeni bir pantolon almak zorundaydı, sonra kunduracıya, hâlâ ödemediği, eski konçlara yeni tepe yaması borcunu ödemeliydi, terzi kadına üç gömlek ve tam adını zikretmenin kitap üslubuna uygun düşmeyeceği iki adet de iç çamaşırı ısmarlamalıydı. Sözün kısası, o paranın hepsi harcanmak zorundaydı; haydi diyelim genel müdür cömert davrandı, kırk ruble yerine kırk beş ya da elli ruble prim belirledi, bu durumda bile artan para çok küçük bir miktar olacak ve palto bedeli yanında denizde damla misali kalacaktı. Gerçi Akakiy Akakiyeviç, kuşkusuz, Petroviç'in bazen deliliğinin tutup anasının nikâhını istediğini iyi biliyordu, öyle ki bizzat karısının kendini tutamayıp şöyle bağırdığı oluyordu:

"Ne o, aklını mı yitirdin, aptal seni! Başka zaman neredeyse bedavaya iş kabul ediyor, şimdiyse, şeytan dürtmüş olmalı ki kalkmış böyle bir ücret istiyor, bakalım senin kendin o kadar ediyor musun?"

Gerçi Akakiy Akakiyeviç, Petroviç'in paltoyu seksen rubleye de dikmeye razı olacağından emindi, fakat böyle olsa bile yine de bu seksen rubleyi nasıl denkleştirecekti? Yarısı bulunabilirdi, evet yarısı, hatta yarısın-

dan biraz fazlası denkleştirilebilirdi, peki, diğer yarısını nereden bulacaktı? Fakat okurun önce ilk yarının nereden geleceğini bilmesi gerekiyor. Akakiy Akakiyeviç'in harcadığı her rubleye karşılık kilitli, kapağında deliği bulunan küçük sandığına bir *groş** atmak gibi bir alışkanlığı vardı. Her altı ayda bir biriken bakır bozuklukları kontrol eder ve onları gümüş paraya çevirirdi. Uzun zamandan beri bu alışkanlığını sürdürüyordu ve geçen birkaç yıl boyunca bu yolla kırk rubleden fazla para biriktirmişti. Böylece palto parasının yarısı hazırdı, peki ya geri kalan yarısını nasıl denkleştirecekti? Öteki kırk rubleyi nereden bulacaktı? Akakiy Akakiyeviç düşünüp taşındı ve sonunda hiç olmazsa bir yıl süreyle günlük harcamalarını azaltmaya karar verdi: Akşamları çay içmeyecekti, mum yakmayacaktı, eğer çalışması gerekiyorsa gidip evsahibesinin mumunun ışığında çalışacaktı; sokakta giderken ayakkabılarının tabanlarını hızlı eskitmemek için mümkün olduğu kadar yere hafif ve dikkatli basacak, âdeta parmak uçlarında, taşların üzerinden ve kaldırımdan yürüyecekti; çamaşırcı kadına mümkün olduğu kadar seyrek çamaşır bırakacaktı; giysilerinin yıpranmaması için eve gelir gelmez üzerindeki her şeyi çıkaracak ve Nuh Nebi'den kalma, zamanın bile artık daha fazla eskitmeye kıyamadığı pamuklu kumaştan robdöşambrıyla oturacaktı bir tek. Gerçeği söylemek gerekirse, böylesi kısıtlama-

* (Lehçe: grosz, Almanca: Grosch): 1657-1838 döneminde Rusya'da kullanılan bakır 2 kapiklik. 1838 yılından sonra bir groşun değeri yarım kapiğe düşürüldü. *–çev.*

lara alışmak onun için başlangıçta biraz zor oldu, fakat sonra giderek bir şekilde alıştı ve işler yoluna girdi. Hatta akşamlarını hiçbir şey yemeden geçirmeyi öğrendi; buna karşılık gelecekteki paltosuyla ilgili sonsuz hayaller kurarak manevi yönden iyi besleniyordu.

Verdiği karardan sonra sanki varlığı, hayatı bir şekilde daha tam hale gelmiş, sanki evlenmişti, sanki başka bir kişi artık ona arkadaşlık ediyordu, sanki artık yalnız değildi, sanki hoş bir kadın hayat yolunu onunla birlikte yürümeye razı olmuştu ve bu kadın diktireceği, kalın vatkası ve sağlam, eskime nedir bilmez astarıyla o paltodan başkası değildi. Sanki daha canlı biri olup çıkmıştı, hatta kendine bir amaç belirleyen, hedef koyan bir kişi gibi daha sağlam karakterli olmuştu. Yüzünden ve davranışlarından kuşkunun, kararsızlığın, kısacası tereddütlü, muğlak kişiliğinin bütün izleri kesinlikle uçup gitmişti. Zaman zaman gözleri şevkle, tutkuyla parıldıyor, kafasından en gözü pek, en uçuk düşünceler geçiyordu: Yakaya ağaç sansarı kürkü gerçekten de koydursa mıydı? Palto konusunun kafasını devamlı meşgul etmesi dairede dikkatinin dağılmasına sebep oluyordu. Bir keresinde evrak kopyalarken az kalsın hata yapıyordu, öyle ki neredeyse herkesin duyacağı bir sesle "Uyy!" diye bağırdı ve haç çıkardı. Her ay en az bir kez, palto üzerine konuşmak, çuhanın nereden alınacağını, hangi rengi seçeceklerini, fiyatının ne olacağını tartışmak üzere Petroviç'e uğruyordu. Biraz kaygılı olsa da her

seferinde Petroviç'ten eve, bütün gerekli şeylerin satın alınacağı ve paltonun dikileceği günün eninde sonunda geleceğini düşünerek memnun mesut dönüyordu. İşler beklenenden de hızlı ilerledi. Genel müdür bütün tahminleri boşa çıkararak Akakiy Akakiyeviç'e kırk ya da kırk beş değil, tam altmış ruble prim yazdı. Artık Akakiy Akakiyeviç'in yeni bir paltoya ihtiyacı olduğunu hissettiği için mi bunu yaptı, yoksa kendiliğinden mi böyle oldu, orası meçhul, ancak bu sayede fazladan bir yirmi ruble gelmiş oldu. Bu durum işlerin akışını hızlandırdı. İki üç aylık fazla şiddetli olmayan bir açlığın ardından Akakiy Akakiyeviç seksen ruble civarında bir parayı denkleştirmişti artık.

Akakiy Akakiyeviç'in genellikle yavaş atan kalbi güm güm vurmaya başladı. Parayı aldığı ilk gün Petroviç'le birlikte kumaşçıya gittiler. Çok güzel bir çuha aldılar, bunda şaşılacak bir şey yoktu, zira altı aydan beri bunu düşünüyorlardı ve neredeyse her ay mağazaya uğrayıp uygun fiyat araştırması yapıyorlardı. Bu nedenle Petroviç kendi ağzıyla bundan daha iyi bir çuhanın bulunamayacağını ilan ediyordu şimdi. Astar olarak *kaliko* türü pamuklu astar bezi aldılar, sık dokunmuş, en iyi kalite bezdi; Petroviç'e kalırsa bu ipekten daha iyiydi, daha göz alıcı ve daha parlak görünüyordu. Ağaç sansarı kürkü satın almadılar, gerçekten de çok pahalıydı, onun yerine çok güzel, çarşıda bulunabilecek en iyi kedi kürkünü aldılar, uzaktan bakanların daima sansar sanacakları bir kürktü. Petroviç paltoya

iki haftasını harcadı, zira astarın içine pamuk kaplamak [kapitone] çok zaman alıyordu, yoksa daha çabuk bitirirdi. İşçilik için on iki ruble aldı, daha aşağısı olamazdı, çünkü paltonun her yerinde kesinlikle ipek iplik kullanmış ve sık çift dikişle dikmişti; hem dişleriyle her dikişin üzerinden giderek farklı figürler nakşediyordu. Günlerden ... tam olarak hangi gün olduğunu söylemek güç, fakat Petroviç'in paltoyu nihayet bitirip teslim etmeye getirdiği o gün Akakiy Akakiyeviç'in hayatında, muhtemelen, en ihtişamlı gündü.

Paltoyu sabahleyin, daireye gitme saatinden az önce getirdi Petroviç. Bundan daha uygun bir zamanda getirilemezdi palto, zira şiddetli soğuklar artık başlamıştı ve dondurucu ayaz daha da kuvvetleneceğe benziyordu. Petroviç iyi bir terziye yakışır şekilde palto ile çıkagelmişti. Yüzünde Akakiy Akakiyeviç'in daha önce onda hiç görmediği ciddi, anlamlı bir ifade vardı. Önemli bir iş başardığını ve yalnız astar diken, onarım yapan terzilerle yeni şeyler diken terziler arasındaki uçurumu böyle ani biçimde kendi şahsında açığa çıkardığını, kanıtladığını bütün benliğiyle hissediyordu. Paltonun sarıldığı, çamaşırcı kadının daha yeni yıkadığı mendilini açtı, içinden paltoyu çıkardı, mendili kullanmak üzere katlayarak cebine koydu. Paltoyu iki eliyle tutarak büyük bir gururla baktı, sonra ustaca bir hareketle Akakiy Akakiyeviç'in omuzları üzerine bıraktı. Ardından eliyle paltoyu arkadan aşağı doğru çekerek gerdi, tam oturmasını sağladı; düğmele-

Akakiy Akakiyeviç üzerinde yeni paltosu dairesine gidiyor. Sanatçı: B. Kustodiyev

rini iliklemeksizin Akakiy Akakiyeviç'i paltoyla sarıp sarmaladı. Deneyimli, yaşını başını almış biri olarak Akakiy Akakiyeviç paltonun kollarını da denemek istedi, Petroviç giymesine yardım etti, kolların da güzel oturduğu anlaşıldı. Kısacası, paltonun mükemmel bir palto olduğu ve Akakiy Akakiyeviç'in bedenine tam tamına uyduğu görülmüş oldu.

Petroviç bu arada ne yapıp edip, küçük bir sokakta, tabelasız bir mekânda çalıştığı ve ayrıca Akakiy Akakiyeviç'i uzun zamandan beri tanıdığı için paltoyu bu kadar ucuza diktiğini söyleme fırsatı da buldu. "Nevski bulvarında sırf dikiş için sizden yetmiş ruble alırlardı," diye de ekledi. Akakiy Akakiyeviç bu konuda onunla tartışmaya girmek istemedi, zaten Petroviç'in kafaları karıştırmak için ortaya atmayı sevdiği bütün bu abuk sabuk, uçuk rakamlardan hep korkardı. Petroviç'e parasını ödedi, teşekkür etti ve derhal sırtında yeni paltosuyla dairenin yolunu tuttu. Akakiy Akakiyeviç'in ardından Petroviç de çıktı, caddede durarak diktiği paltoyu uzun uzun arkadan seyretti, sonra kasten yan sokağa saptı, kestirmeden giderek ana caddeye çıkmak ve paltosunu bir de önden görmek istiyordu. Bu arada Akakiy Akakiyeviç bütün duyguları itibariyle bayramlık bir ruh hali içinde yürüyordu. Omzunda yeni bir palto olduğunu her saniye hissediyordu, hatta içindeki mutluluk hissinden dolayı birkaç kez gülümsemişti. Gerçekten de bir taşla iki kuş vurmuştu, birincisi palto sıcacıktı, ikincisi ise çok güzeldi.

Geçtiği yolların katiyen farkına varmadı, birden kendini dairesinde buluverdi. Hademelerin odasında paltosunu çıkardı, havada çevirerek dört bir yanına dikkatlice baktıktan sonra odacıya verdi ve ondan giysisine göz kulak olmasını rica etti. Nasıl olduğunu kimsenin açıklayamadığı bir şekilde dairede herkes bir anda Akakiy Akakiyeviç'in yeni bir palto edindiğini, sabahlığa benzeyen eski kapotun artık olmadığını öğreniverdi. Yeni paltoyu görmek için bütün memurlar hemen hademe odasına koştu, onu kutlamaya, alkışlamaya giriştiler; Akakiy Akakiyeviç bu tezahürat karşısında önce sadece gülümsemekle yetindi, fakat daha sonra utanmaya, mahcubiyet hissetmeye bile başladı. Herkes başına toplanıp da yeni paltonun ıslatılması, en azından bir akşam daveti vermesi gerektiğinden söz etmeye başlayınca Akakiy Akakiyeviç tamamen ne yapacağını bilemez hale geldi, eli ayağına dolaştı, ne yanıt vermesi, ne mazeret uydurması gerektiğini bilemedi. Aradan birkaç dakika geçince kıpkırmızı kesilmiş halde, arkadaşlarını, büyük bir saf yüreklilikle, bunun hiç de yeni bir palto olmadığına, işte öyle bir şey, eski bir palto olduğuna inandırmaya çalıştı. Sonunda memurlardan biri, daha doğrusu bir masa şefi yardımcısı, muhtemelen kendisinin kibirli biri olmadığını, astlarıyla da düşüp kalkabildiğini göstermek için öne atıldı:

"Peki öyle olsun," dedi, "Akakiy Akakiyeviç'in yerine sizi ben davet ediyorum, bu akşam buyurun

bana çaya gelin. Rastlantı eseri, bugün benim isim günüm!*"

Memurlar doğal olarak masa şefi yardımcısının isim gününü kutlayarak daveti büyük bir memnuniyetle kabul ettiler. Akakiy Akakiyeviç gelmemek için bahane aramaya giriştiyse de arkadaşları bunun büyük bir kabalık, utanç verici bir davranış ve rezalet sayılacağını dile getirince artık daveti reddedemedi. Daha sonra, bu fırsattan yararlanarak yeni paltosuyla akşam dışarıda dolaşabileceğini düşününce daveti kabul ettiğine sevindi. O günün tümü Akakiy Akakiyeviç için en büyük, en görkemli bayram gibi geçti. Eve dünyanın en mutlu insanının ruh haliyle döndü, paltosunu çıkardı, çuha kumaşına ve astarına bir kez daha hayranlıkla bakarak özenle duvara astı. Sonra kıyaslamak için tamamen parçalanmış eski kapotunu bir yerlerden çıkardı, sağına soluna baktı, kendi de güldü, aralarındaki fark öylesine büyüktü ki! Ve sonra, yemek sırasında uzun süre eski paltosunun hali aklına geldikçe gülümsedi. Yemeğini neşeyle yedi, yemekten sonra herhangi bir şey yapmadı, evrak filan kopya etmedi, yatağa uzanıp hava kararıncaya kadar birazcık keyif çattı. Ardından fazla oyalanmadan giyindi, paltosunu giyerek sokağa çıktı. Davet sahibi memurun tam olarak nerede oturduğunu ne

* *İsim günü* (*imenini*) çevirilerde sık sık yanlış bir şekilde *doğum günü* (*dyen rojdeniya*) olarak Türkçeleştirilmektedir. Hıristiyanlarda kilise takviminde kişinin adını taşıdığı azize adanmış gün o kişinin isim günüdür. Örneğin, Aziz Petrus'a (Peter) adanmış 29 Haziran günü Petro, Pyotr adlı tüm Rusların isim günüdür. –*çev.*

Akakiy Akakiyeviç akşam davetinden dönüyor. Sanatçı: B. Kustodiyev

yazık ki söyleyemeyeceğiz; belleğimiz bizi çok fena yanıltmaya başladı; Petersburg'daki her şey, bütün o caddeler, evler kafamızın içinde öylesine birbirine karıştı, öylesine karman çorman hale geldi ki o karışıklıktan düzgün bir bilgi elde etmek oldukça güç oldu. Her ne olursa olsun, en azından davet eden memurun şehrin iyi semtlerinden birinde, dolayısıyla, Akakiy Akakiyeviç'ten bir hayli uzakta oturduğunu söyleyebiliriz. Akakiy Akakiyeviç önce ölgün ışıklarla aydınlatılmış birtakım ıssız caddelerden geçmek zorunda kaldı, sonra memurun evine yaklaştıkça caddeler daha aydınlık, daha canlı olmaya, etrafta daha çok insan görünmeye başladı. Yayalara artık daha sık rastlanıyordu, az da olsa şık giyimli hanımefendi-

ler, kunduz yakalı paltolar giymiş beyefendiler vardı caddelerde. Vanka'ların* sürdüğü tahta korkulukları yaldızlı çivilerle tutturulmuş derme çatma kızakların sayısı azalmaya, buna karşılık, koyu kırmızı kadife şapkalar giymiş arabacıların sürdüğü ayı postlu, şık, cilalı kızaklar giderek artmaya başlıyordu; sürücü yerleri bile süslenmiş kupa arabaları tekerlekleriyle karın üstünde keskin gıcırtılar koparark yel gibi gelip geçiyordu artık bu semtlerde.

Bütün bunlar Akakiy Akakiyeviç'e yeni şeylermiş gibi görünüyordu, birkaç yıldan beri akşamları sokağa çıktığı yoktu. Bir mağazanın aydınlatılmış vitrini önünde merakla durarak oradaki bir resme baktı; resimde güzel bir kadın ayakkabısını çıkarıyordu ve bu esnada hiç de fena olmayan bacağı boydan boya açıkta kalmıştı. Kadının arkasında başka bir odanın kapı aralığından gür favorileri ve hoş keçisakalıyla bir erkek kafasını çıkarmış bakıyordu. Akakiy Akakiyeviç başını sallayarak gülümsedi, sonra yoluna devam etti. Neden gülümsemişti? Ona tamamen yabancı bir şeyle karşılaştığı, ama yine de o şey hakkında herkes gibi içinde bir tür sezi, içgüdüsel bir his barındırdığı için mi? Ya da diğer pek çok memur gibi o da şöyle mi düşünmüştü: "Ah, şu Fransızlar! Ne denebilir ki, eğer 'şu tür bir şey istiyorum' derlerse, illa da o tür olacaktır..."

---

* Vanka (en yaygın erkek adı olan *İvan*'ın küçültülmüş hali): Sıradan halkın kullandığı, bakımsız, derme çatma araba ve kızakların genellikle köylü olan sürücüleri *Vanka* diye çağrılırdı. *–çev.*

Belki de Akakiy Akakiyeviç'in aklından geçen şey bu da değildi; insanoğlunun iç dünyasına sokulup düşündüğü her şeyi öğrenecek değilsin ya!

Sonunda masa şefi yardımcısının oturduğu eve vardı.

Masa şefi yardımcısının hali vakti yerindeydi. Merdiven fenerle aydınlatılmıştı, daire ikinci kattaydı. Sofaya girince Akakiy Akakiyeviç yerde sıra sıra dizilmiş galoşlar gördü. Galoşların arasında sofanın tam ortasında bir semaver tıslayarak, dalga dalga buhar salarak fokurduyordu. Duvarlarda memurların palto ve pardösüleri asılı duruyordu, aralarında kunduz yakalı ya da kol kapakları kadifeden olanlar vardı. Duvarın arkasından gürültü ve konuşma sesleri duyuluyordu. Uşak, üzerine boş bardakları, kaymak güğümünü ve peksimet sepetini yerleştirdiği tepsisi ile aniden kapıyı açınca gürültü daha da arttı ve konuşmalar seçilir oldu. Duruma bakılırsa memurlar toplanalı çok olmuştu, ilk bardak çaylarını içmişlerdi bile. Akakiy Akakiyeviç paltosunu asarak odaya girdi, gözlerinin önünde aynı anda mumlar, memurlar, pipolar, oyun masaları bir görünüp bir kaybolmaya başladı, her yandan yükselen konuşma sesleri, ileri geri çekilen sandalyelerin gürültüsü belli belirsiz bir şekilde işitme yetisini etkiledi, sersemledi. Etrafına bakınarak, ne yapması gerektiğini düşünmeye çalışarak odanın ortasında öyle beceriksizce dikilip durdu. Neyse, sonunda gelişini fark ederek bağırış

çağırışlarla karşıladılar onu, hepsi hemen sofaya koştu, paltoya bir kez daha baktılar. Akakiy Akakiyeviç belli bir mahcubiyet hissetmesine rağmen, saf yürekli bir kişi olarak bütün memurların paltoya övgü yağdırdıklarını görünce elinde olmadan içten içe sevinç duydu.

Daha sonra, doğal olarak, hepsi onu da, paltosunu da bir kenara bırakıp dikkatlerini âdet olduğu üzere *vist* masalarına çevirdiler. Bütün bu gürültü şamata, konuşmalar, kalabalık Akakiy Akakiyeviç'e biraz garip geliyordu. Açıkça ne yapacağını, elini, ayağını ve tüm gövdesini nereye saklayacağını bilemiyordu. Sonunda oyun masalarından birine yaklaştı, oturup biraz kartlara baktı, ardından bakışlarını oyunculardan kâh birinin kâh ötekinin yüzünde dolaştırdı. Bir süre sonra esnemeye, sıkılmaya başladı, üstelik alışık olduğu yatma saati geçeli çok olmuştu. Evsahibi ile vedalaşmak istediyse de, yeni palto şerefine mutlaka bir kadeh şampanya içmenin zorunlu olduğunu söyleyerek gitmesine engel oldular. Bir saat kadar sonra Rus salatası, dana söğüş, *pate*,* tatlı *pirojki* ve şampanyadan oluşan akşam yemeği servis edildi. Akakiy Akakiyeviç'e, ısrar ederek, zorla iki kadeh içirdiler; iki kadehten sonra oda ona daha neşeli göründü. Ne var ki saatin on iki olduğunu, eve gitme zamanının çoktan gelip geçtiğini bir türlü aklından çıkaramıyordu.

* Paştet (Alm., *Pastete*): Ciğer, av eti kıyması, kıyma, yumurta, mantar vb. malzemelerden hazırlanan ezme (*pate*) ve böreği. *-çev.*

Akakiy Akakiyeviç, evsahibi kendisini yine alıkoymaya kalkışmasın diye sessizce odadan çıktı, sofada paltosunu aradı, büyük bir üzüntüyle paltonun yerlerde süründüğünü gördü. Silkeledi, üzerindeki tüyleri dikkatle temizleyerek giydi, basamakları inip sokağa çıktı.

Caddelerde ışıklar hâlâ yanıyordu, ortalık aydınlıktı. Öteberi satan, uşak ve diğer her türden insanın her daim açık kulübü durumundaki küçük dükkânlar henüz kapanmamıştı. Kapalı dükkânların ise kapılarının yarıklarından boydan boya geniş ışık demetleri fışkırıyordu dışarıya. Bu da içeride insan olduğunu, muhtemelen, hizmetçi ve uşakların kendi aralarındaki konuşma ve tartışmaları bitirmeye hazırlandıklarını, dükkândan çıkmakta geç kalarak bulundukları yer konusunda patronlarını şaşkınlık içinde bıraktıklarını gösteriyordu. Akakiy Akakiyeviç neşeli bir ruh hali içinde yürüyordu, hatta bir ara, nedenini kendisi de bilmeden, yanından yıldırım gibi geçen, vücudunun her tarafı sıradışı devinimlerle oynayan bir hanımefendinin peşinden koşmaya kalkıştı. Fakat hemen durdu, niçin bu şekilde tırısa kalktığına kendisi de şaşırarak yine eskisi gibi sakin sakin yürümeye başladı. Çok geçmeden, bırakın gecenin bu saatini, gündüzleri bile çok fazla hareketli olmayan o ıssız sokaklar, önünde uzamaya başladı. Şimdi daha da ıssızlaşmış, yalnızlığa gömülmüşlerdi. Sokak fenerleri, yağlarının azalmasından olsa gerek, daha seyrek göz kırpıyordu. Sonra ahşap evlerin, bahçe çitlerinin yanından geçti,

ortalıkta bir Allah'ın kulu gözükmüyordu, sokaklarda sadece parıldayan kar ve bir de pencerelerinin dış kanatları kapalı, uykuya dalmış alçak barakaların kasvetli karartıları vardı.

Caddenin korkutucu bir çölü andıran sonsuz genişlikteki bir meydanla kesiştiği o yere yaklaşıyordu, meydanın karşı tarafında bazı evler güç bela seçiliyordu. Uzaklarda, tam yerini ancak Tanrı'nın bilebileceği bir bekçi kulübesinin ışığı parıldıyordu, dünyanın öteki ucundaymış gibi gözüküyordu. Burada neşesi büsbütün kaçtı, meydana girerken elinde olmadan büyük bir korku duyuyordu, yüreği sanki kötü bir şey olacağını sezmişti. Arkaya ve iki yanına baktı, âdeta bir denizin ortasındaydı. 'Hayır, iyisi mi hiç bakmamalı!' diye düşündü ve gözlerini kapayarak yürümeye devam etti. Meydanın sonuna gelip gelmediğini anlamak için gözlerini açtığında birden önünde, neredeyse burnunun dibinde bıyıklı birtakım adamların durduğunu gördü, tam olarak ne tip insanlar olduklarının bile ayırdına varamadı.

Gözlerinin önü dumanlandı, kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Adamlardan biri gök gürlemesini andıran sesiyle, "Ama bu benim paltom!" diyerek yakasına yapıştı. Akakiy Akakiyeviç "İmdat!" diye bağıracak oldu, fakat öteki adam memur kafası büyüklüğündeki yumruğunu Akakiy Akakiyeviç'in tam ağzının ortasına dayadı, "Hele bir bağır da görelim!" dedi. Akakiy Akakiyeviç yalnızca üzerinden paltosu-

Paltosu gaspedilen Akakiy Akakıyeviç derin üzüntü içinde. Sanatçı: P. Fyodorov

nu nasıl sıyırıp aldıklarını, bir de yediği bir diz darbesiyle karların üstüne nasıl yüzükoyun kapaklandığını hatırlıyordu, başka da bir şey de hatırlamıyordu. Birkaç dakika sonra kendine gelerek ayağa kalktı, ama artık adamlar orada yoktu. Boş kırdaki ayazı ve üzerinde paltosu olmadığını hissedince bağırmaya başladı, ne var ki sesi meydanın iki ucuna ulaşamayacak gibi gözüküyordu. Çaresizlik içinde sürekli bağırarak meydanı bir yandan öbür yana koşup geçti, doğruca bekçi kulübesine yöneldi. Bekçi, kulübesinin yanında mızrağına dayanmış duruyor, görünüşe bakılırsa, uzaktan kendisine doğru bağırarak koşan bu adamın ne derdi olduğunu merak ediyordu. Bekçinin yanına koşarak gelen Akakiy Akakiyeviç güçlükle soluyarak, boğuk bir sesle bekçiye bağırmaya başladı, onun uyuduğunu, başını kaldırıp etrafa bakmadığını, gözünün önünde adam soyulduğunu, ama onun bunu görmediğini sayıp döktü. Bekçi bir şey görmediğini, yalnızca iki kişinin meydanın ortasında bir kişiyi durdurduklarını gördüğünü, fakat onları arkadaş sandığını belirtti. Burada gereksiz yere kendisine sövüp sayacağına, yarın bölge polis müdürüne* gitmesini, müfettişin paltoyu alanları araştırıp bulacağını söyledi.

Akakiy Akakiyeviç perişan halde eve koştu; şakaklarındaki ve ensesindeki, dökülmeye hâlâ direnen bir avuç saç darmadağınıktı; iki böğrü, göğsü, pantolonu

* *Kvartalnıy nadziratel*: Şehrin belli bir bölgesinin güvenliğinden sorumlu polis müdürü. *–çev.*

kar içindeydi. Kapının korkunç bir gürültüyle çalındığını duyan yaşlı evsahibesi aceleyle yatağından fırladı, yalnızca bir ayağında ayakkabı olduğu halde, utangaçlığından geceliğinin göğsünü eliyle tutarak kapıyı açmaya koştu. Akakiy Akakiyeviç'i o halde görünce bir adım geriye sıçradı. Akakiy Akakiyeviç olup biteni anlatınca evsahibesi ellerini çırparak dosdoğru semt karakolu komiserine gitmesi gerektiğini, bölge polisinin onu kandıracağını, onların önce söz verip sonra insanları parmaklarında oynattıklarını söyledi. Üstelik semt komiserinin tanıdık olduğunu, eskiden aşçılığını yapan Eston-Fin kadın Anna'nın şimdi komiserin evinde dadı olarak çalıştığını, evinin yanından arabasıyla geçerken komiseri sık sık gördüğünü, her pazar kiliseye geldiğini, dua ettiğini ve aynı zamanda neşeyle oradaki herkese baktığını, bütün bunlardan onun iyi bir insan olduğunun çıkarılabileceğini ekledi. Evsahibesinin önerdiği çözümü dinleyen Akakiy Akakiyeviç büyük bir üzüntü içinde, ağır adımlarla odasına gitti. Geceyi nasıl geçirdiğini kendisini bir parça da olsa başkasının yerine koyabilen her insan kolayca tahmin edebilir.

Sabah erkenden semt komiserine gitti; komiserin uyuduğunu söylediler, saat onda bir kez daha gelip sordu, yanıt yine aynı oldu, uyuyor. Saat on birde yine geldi, bu kez evde olmadığını bildirdiler. Öğle yemeği arasında yine geldi, kabul odasındaki yazıcılar onu içeri sokmak istemediler, komiseri hangi iş için, hangi ge-

reksinimden dolayı görmek istediğini ısrarla sorup öğrenmeye çalıştılar. O kadar ki, sonunda, Akakiy Akakiyeviç hayatında ilk kez dikbaşlılık, cesaret göstererek kesin bir dille komiseri şahsen görmesi gerektiğini, kendisinin içeri girmesine engel olmaya haklarının olmadığını, genel müdürlükten resmî bir iş için geldiğini söyledi, "Sizi bir şikâyet edeyim de görün gününüzü!" diye de ekledi. Bu çıkıştan sonra yazıcılar bir şey söylemeye cesaret edemediler, içlerinden birisi komisere haber vermeye gitti. Komiser paltonun gaspı hikâyesini oldukça garip bir şekilde algıladı; tüm dikkatini meselenin özüne vereceği yerde, tutup Akakiy Akakiyeviç'e çeşitli sorular yöneltti; eve niçin bu kadar geç döndüğünü, şu malum, uygunsuz evlerden birine uğrayıp uğramadığını, uğradıysa orada ne kadar kaldığını sordu. Akakiy Akakiyeviç büyük bir mahcubiyet duydu, eli ayağına dolaştı, paltosu ile ilgili başvurusunun uygun bir şekilde ele alınıp alınmayacağını dahi öğrenmeden oradan ayrıldı. O gün daireye (hayatında ilk kez oluyordu bu) hiç uğramadı.

Ertesi gün Akakiy Akakiyeviç, üzerinde daha da içler acısı hale gelmiş eski paltosu, beti benzi kireç kesilmiş halde dairede gözüktü. Paltosunun gaspı, bu olayı bile onunla alay etmek için fırsat sayabilecek yaradılışta kişiler çıkmasına rağmen, memurların çoğunun yüreğine dokundu. Hemen onun zararının telafisi için aralarında para toplamaya karar verdiler, ancak çok az bir şey toplanabildi, zira genel müdürün portresi için

ve bir de şube müdürünün tavsiye ettiği kitabı (yazarı arkadaşıydı) satın almak için memurlardan zaten bir hayli para kesilmişti. Bu yüzden palto için çok küçük bir yekûn toplanabildi. Acıma duygusunun galeyana getirdiği memurlardan biri Akakiy Akakiyeviç'e en azından iyi bir tavsiyede bulunarak yardım etmeye karar verdi. Ona bölge polisine gitmemesini salık verdi, zira amirinin gözüne girmek isteyen polis bir şekilde paltoyu arayıp bulsa bile, Akakiy Akakiyeviç'in paltonun kendisine ait olduğunu gösteren yasal bir kanıtı sunamaması durumunda palto yine de poliste kalacaktı. Dolayısıyla, en iyi yol onun "*önemli kişi*"lerden birine başvurmasıydı; *önemli kişi* gerekli yerlerle yazışarak, temasa geçerek işin daha başarılı bir şekilde yürümesini sağlayabilirdi.

Yapacak bir şey yoktu, Akakiy Akakiyeviç *önemli kişiye* gitmeye karar verdi. *Önemli kişinin* tam olarak hangi makamı işgal ettiği o gün bu gündür hâlâ bilinmiyor. Şunu belirtelim ki, bu *önemli kişi* kısa süre önce önemli kişi olmuştu, o zamana kadar önemsiz bir kişiydi. Şu da var ki, söz konusu kişinin pozisyonu şu anda bile öteki daha önemli kişilerinkilerle kıyaslandığında pek *önemli kişi* pozisyonu sayılmazdı. Fakat başkalarının gözünde önemsiz olanı önemli gören bir grup insan her zaman bulunur. Öte yandan, bu *önemli kişi* kendi büyüklüğünü daha da pekiştirmek için başka pek çok yol ve yönteme başvuruyordu. Örneğin, şöyle âdetler yerleştirmişti, daireye geldiğinde

emri altında çalışanlar onu merdivenlerde karşılıyorlardı; her şeyin katı bir düzen içinde yürüyebilmesi için hiç kimse ona doğrudan ulaşma, kestirmeden karşısına çıkma cüreti gösteremiyordu: 14. dereceden bir kâtip, 12. dereceden *vilayet sekreteri* unvanına sahip birine, o ise 9. dereceden *unvan danışmanına* ya da uygun düşen bir başkasına bilgi ve rapor veriyor, bu şekilde konu en son kendisine geliyordu. İşte böyle, kutsal Rusya'mızda taklit mikrobu her şeye bulaşmış durumda, herkes amirine içinden kızıyor, ama onu taklit ediyor. Hatta dediklerine göre *unvan danışmanı* birini küçük bir yazı işleri bölümüne müdür yapmışlar, adamın ilk işi hemen kendine "huzura kabul odası" diye adlandırdığı ayrı bir oda hazırlatmak olmuş ve ziyaretçileri içeri almak üzere kapısına da kenarları sırmalı, kırmızı yakalıklar takmış birtakım teşrifatçılar koymuş. Oysa huzura kabul odası sıradan bir yazı masasının güçlükle yerleştirilebileceği kadar küçükmüş.

Önemli kişinin hareket tarzı, âdet ve alışkanlıkları oturaklı, etkileyici ve şatafatlıydı, ama karmaşık, çetrefilli değildi. Sisteminin temel unsuru katılıktı. "Katılık, katılık ve katılık!" derdi sık sık ve son "katılık"ı söylerken muhatabının yüzüne büyük bir dikkatle, anlamlı anlamlı bakardı. Aslında buna hiç gerek yoktu, zira yazı işlerinin yönetim mekanizması topu topu on kadar memurdan oluşuyordu ve zaten sürekli olarak korku içindeydiler, amirlerini uzaktan görür gör-

mez ellerindeki işi bırakır, o odadan geçip gidinceye dek hazır ol duruşunda beklerlerdi. Astlarıyla olağan konuşmalarında bir katılık, sertlik havası hissedilirdi ve bu konuşmalar hemen hemen şu üç cümleden ibaret olurdu:

"Ne cüretle? Kiminle konuştuğunuzun farkında mısınız? Karşınızda duran kişinin kim olduğunu idrak edebiliyor musunuz?"

Esasında kalben iyi bir insandı, iş arkadaşlarına karşı iyiydi, yardımseverdi, fakat general rütbesi* başını döndürmüş, dengesini tamamen bozmuştu. General rütbesini alınca bir şekilde kafası karışmış, sapıtmış ve nasıl davranacağını bilemez olmuştu. Kendisiyle eşit unvana sahip kişilerle birlikteyken düzgün, derli toplu, birçok bakımdan hiç de aptal sayılmayacak bir insan oluyordu. Fakat kendinden bir basamak dahi düşük unvanlı kişilerin olduğu bir topluluğa girince kendini çok kötü hissediyor, ağzını bıçak açmıyordu, görenlerde acıma duygusu uyandırıyordu. Özellikle, zamanını şu andakiyle kıyaslanamayacak kadar güzel geçirebileceğini kendisinin de hissetmesi halini daha da acıklı kılıyordu. Zaman zaman herhangi ilginç bir sohbete ve gruba katılmak için gözlerinde güçlü bir arzunun parladığı belli olurdu, fakat, "Bu kendi hesa-

* Çarlık döneminde sivil memur unvanları da askerî rütbelere göre tanımlanırdı. Örneğin, 5. dereceye denk gelen *sivil danışman* unvanı tuğgeneral, vali yardımcısı, genel müdür yardımcısı unvanıdır. Bu unvanı alan sivil bir bürokrata asker olmadığı halde "generalim" diye hitap edilirdi. *–çev.*

bıma çok ileri gitmek sayılmaz mı? Laubalilik olmaz mı? Toplumsal konumumu, önemimi düşürmez mi?" türünden düşünceler onu durdururdu. Bu çeşit mantık yürütmeler sonucunda sonsuza kadar, arada bir tek heceli bazı sesler çıkararak ve bu sayede dünyanın en sıkıcı adamı unvanını kazanarak aynı değişmez suskun pozisyonunu korudu.

İşte Akakiy Akakiyeviç böyle bir *önemli kişiye* başvuruyordu ve kendisi açısından olabilecek en uygunsuz anda gelmişti, gerçi *önemli kişi* açısından tam zamanındaydı gelişi. *Önemli kişi* odasında, şehre yeni gelmiş, birkaç yıldan beri görmediği, çocukluk arkadaşı, eski bir tanıdığıyla büyük bir neşe içinde konuşuyordu. Tam bu sırada kendisine Başmaçkin diye birinin geldiğini bildirdiler.

"O da kimmiş?" diye sordu sertçe.

"Bir memur."

"Ah! Bekleyebilir, şu anda zamanım yok," dedi *önemli kişi*.

Burada *önemli kişinin* kesinlikle yalan söylediğini belirtmeliyiz. Zamanı vardı, dostuyla hemen her şeyden konuşmuşlardı artık, söz açacak konu bulamadıkları için sohbet uzun sessizliklerle kesiliyordu. Hafiften birbirlerinin butlarını okşayarak,

"İşte böyle, İvan Abramoviç!"

"Öyle ya, Stepan Varlamoviç!" türünden şeyler söylüyorlardı.

Ama yine de memurun beklemesi için talimat verdi, bunu sırf, uzun zaman önce memuriyeti bırakıp köyüne çekilen dostuna memurların onu görmek için antrede ne kadar süre beklediklerini göstermek için yapıyordu. Nihayet, yatar arkalıklı rahat koltuklarında yeterince konuşup, daha çok da susup ve puro tüttürdükten sonra, birden hatırlamış gibi, elinde evrakla kapıda bekleyen sekreterine:

"Sanırım orada bekleyen bir memur vardı, ona gelebileceğini söyle," dedi.

Akakiy Akakiyeviç'in mazlum halini ve eskimiş üniformasını gören *önemli kişi* birden ona dönerek, sert ve kararlı bir sesle:

"Ne istiyordunuz?" diye sordu.

Önemli kişi bu ses tonunu, bugünkü mevkiine atanmadan ve general rütbesini elde etmeden bir hafta önce odasında tek başına iken aynanın karşısında çalışmıştı.

Kendisine yaraşır ürkekliği zaten daha önceden üstünde olan Akakiy Akakiyeviç belli bir şaşkınlık geçirdi, dilinin döndüğü kadarıyla, her zamankinden biraz daha fazla "bir nevi" edatı kullanarak, daha önce yepyeni bir paltosunun olduğunu, ama şimdi zalimce onu gasp ettiklerini, emniyet müdürüyle ya da başka birileriyle yazışarak, ricada bulunarak, aracılık ederek, bir şekilde, şey... paltoyu arayıp bulmaları için zatıalilerine* başvurduğunu söyledi. Akakiy

* *Vaşe prevoshoditelstvo*: 3. ve 4. dereceye giren unvanlara sahip sivil ve asker bürokratlara hitap şekli (ekselansları). Hitap şekilleri iki üç derecede bir değişiyordu. *-çev.*

Akakiyeviç'in tavrı ve davranışları her nedense *önemli kişiye* laubali göründü.

"Ne diyorsunuz, kibar beyefendi, yol yordam bilmez misiniz siz?" dedi sertçe *önemli kişi*. "Nereye geldiğinizi sanıyorsunuz? Bir davanın nasıl yürütüldüğünü bilmez misiniz? Bu konu için önce yazı işlerine dilekçe vermeniz gerekiyordu, orası masa şefine gönderecekti başvuruyu, masa şefi şube müdürüne, şube müdürü benim sekreterime, sekreterim de bana iletecekti..."

Akakiy Akakiyeviç küçük bir avucu güçlükle dolduracak denli kıt cesaretini son damlasına kadar toparlamaya çalışarak ve korkunç bir şekilde terlediğini hissederek:

"Fakat zatıalileri," dedi, "sizi doğrudan rahatsız etme cesareti göstermemin sebebi, şeydir... çünkü sekreterler, bir nevi... güvenilmez millettir..."

"Ne? Ne? Ne?" diye bağırdı *önemli kişi*. "Böyle bir cesareti nereden buluyorsunuz? Bu tür fikirler nereden giriyor kafanıza? Gençler arasında yayılan, amirlere ve yüksek mercilere karşı bu başkaldırı da ne demek oluyor?"

Önemli kişi Akakiy Akakiyeviç'in ellilere merdiven dayadığını fark etmemişe benziyordu. İlla da ona genç denecekse, bu ancak görece bir gençlik olurdu, örneğin yetmiş yaşındaki bir adama göre genç sayılabilirdi ancak.

"Bu sözleri kime söylediğinizin farkında mısınız? Karşınızda kimin durduğunu idrak edebiliyor musu-

nuz? Siz bunu kavrayabiliyor musunuz? Anlıyor musunuz, size soruyorum!"

Önemli kişi bir yandan da ayağını yere vuruyordu, sesini o derecede yükseltmişti ki Akakiy Akakiyeviç'in yerinde bir başkası da olsa yine korkudan ödü patlardı. Zavallı Akakiy Akakiyeviç olduğu yerde taş kesildi, sendeliyor, tüm gövdesiyle titriyordu, ayakta duramayacak gibiydi. Eğer odacı yetişip tutmasaydı küt diye yere düşecekti. Odadan çıkardılar, neredeyse ölü gibiydi, hiç hareket etmiyordu. *Önemli kişi* gösterisi umduğundan da güçlü bir etki bıraktığı için mutluydu, sözlerinin karşısındaki insanın algılama, duyma yetisini felç edebileceği düşüncesiyle tamamen mest olmuştu. Olup biteni nasıl karşıladığını anlamak için göz ucuyla arkadaşına baktı, dostunun tamamen belirsiz, karmakarışık bir ruh hali içinde olduğunu, hatta kendi payına korku hissetmeye de başladığını memnuniyetle gördü.

Basamaklardan nasıl inmişti, sokağa nasıl çıkmıştı, hiçbirini hatırlamıyordu Akakiy Akakiyeviç. Bacaklarını, kollarını hissetmiyordu. Hayatında hiçbir generalden bu denli ağır azar işitmemişti, üstelik de kendi amiri olmayan, yabancı bir generalden! Islıklarıyla caddeleri esir alan tipiye karşı, sendeleyerek, sık sık kaldırımdan aşağı kayarak, ağzı, boğazı açık halde yürüyordu. Petersburg'da âdet olduğu üzere, şiddetli rüzgâr Akakiy Akakiyeviç'in üzerine pusulanın dört yönünün her birinden, her bir yan sokaktan ayrı ayrı

saldırıyordu. Göz açıp kapayıncaya kadar boğazı şişti, anjin olmuştu, eve vardığında tek kelime konuşacak durumda değildi. Şiş boğazıyla kendini yatağa attı. Demek adamakıllı bir zılgıt bazen bu kadar güçlü bir etki doğurabiliyormuş.

Ertesi gün ateşinin çok yüksek olduğu, hastalığın hummaya dönüştüğü anlaşıldı. Petersburg ikliminin cömert yardımı sayesinde hastalık beklenenden hızlı ilerledi. Doktor geldiğinde hemen nabzına baktı, yapacak bir şey bulamadı, yalnızca, hastanın tıbbın yardımsever desteğinden yoksun kalmaması için sıcak kompres yazdı. Bu arada kaçınılmaz son için hastanın bir buçuk günü kaldığını bildirdi. Ardından evsahibesine dönerek:

"Siz de anacığım," dedi, "boşa zaman kaybetmeyin, onun için hemen bir çam tabut sipariş edin, zira meşe ona pahalı gelir."

Akakiy Akakiyeviç kendisi için söylenen bu uğursuz sözleri duydu mu, eğer duyduysa bu sözler kendisi üzerinde sarsıcı bir etki yarattı mı, acınası, bahtsız hayatı için pişmanlık hissetti mi? Bunların hiçbiri bilinmiyor, çünkü hasta ateş içinde yanıyor ve sürekli sayıklıyordu. Durmadan birbirinden garip hayaletler görünüyordu gözüne. Kâh Petroviç'le buluşuyor, ona, yatağının altına saklandıklarını düşündüğü hırsızlar için birtakım tuzaklarla, kapanlarla donatılmış yeni bir palto siparişi veriyor, dakikada bir evsahibesini çağırarak yorganının altındaki hırsızı dışarı çıkarmasını

istiyor, kâh yepyeni paltosu dururken karşısına niçin eskisini astıklarını soruyor, kâh kendini generalin huzurunda şiddetle azarlanırken görüyor, "Özür dilerim, zatıalileri!" diye mırıldanıyordu. Ve nihayet, arada bir de en ağza alınmayacak, iğrenç sözcükleri kullanarak küfrü basıyordu, o kadar ki daha önce ondan asla böyle şeyler duymamış yaşlı evsahibesi haç bile çıkardı. Üstelik de bu uygunsuz sözleri "zatıalileri" sözcüğünün hemen peşinden söylüyordu. Akakiy Akakiyeviç daha sonra tamamen saçmalamaya, abuk sabuk şeyler konuşmaya başladı, sözlerinden bir şey anlamak büsbütün imkânsızlaştı. Yalnızca bir şey fark edilebiliyordu, o da bu tutarsız söz ve düşüncelerin tek bir şeyin, paltosunun etrafında dönüp dolaştığıydı!

Nihayet zavallı Akakiy Akakiyeviç son nefesini verdi. Ne odasını ne de eşyasını mühürlediler. Çünkü, birincisi mirasçısı yoktu, ikincisi geriye çok az bir şey bırakmıştı: Bir demet kaz tüyü kalem [divit], bir deste* beyaz resmî yazı kâğıdı, üç çift çorap, pantolonundan kopmuş iki üç düğme ve bir de okurun yakından tanıdığı eski paltosu. Bunların kime miras kaldığını ancak Tanrı bilir; şunu itiraf edeyim ki bu konuyla hikâyenin anlatıcısı bile ilgilenmedi.

Onu götürüp gömdüler. Ve Petersburg Akakiy Akakiyeviç'siz kaldı, sanki bu şehirde böyle biri hiç yaşamamıştı! Hiç kimse tarafından korunup kollanmayan, hiç kimse için bir değer ifade etmeyen, ilginçliği

* Dest (Farsça, deste): 24 yapraktan oluşan yazı kâğıdı destesi. – *çev.*

bulunmayan, sıradan bir sineği topluiğnenin ucuna geçirip mikroskop altında inceleme fırsatını kaçırmayan doğa gözlemcilerinin bile dikkatini çekmeyen bu yaratık kayıplara karıştı, gizlendi. Dairesindeki alayları uysallıkla sineye çeken, sıradışı herhangi bir iş yapmadan mezarı boylayan bu yaratığa, hayatının en son anında da olsa, yine de, palto kılığında, yoksul yaşamını bir anlığına renklendiren, ışıl ışıl, aydınlık bir ziyaretçi kaşla göz arası uğrayıp kaybolmuştu. Ve sonra bu dünyanın krallarının, efendilerinin başına gelen acımasız felaket onun yoksul hayatını da aynı acımasızlıkla bir anda yerle bir etmişti.

Ölümünden birkaç gün sonra Akakiy Akakiyeviç'in evine daireden, acele işe gelmesi talimatını bildirmek üzere bir odacı gönderildi. Müdürün emriydi bu. Eli boş gerisin geri dönmek zorunda kalan odacı, amirlerine onun artık işe gelemeyeceğini bildirdi. "Niçin?" sorusuna ise, "Anlayacağınız, çoktan ölmüş, üç gün önce defnetmişler," diye yanıt verdi. Dairede Akakiy Akakiyeviç'in ölümü bu şekilde duyulmuş oldu, ertesi gün masasında ondan çok daha uzun boylu, elyazısı onunki gibi muntazam olmayan, harfleri eğri büğrü, satırları eğik yazan yeni bir memur oturuyordu bile. Akakiy Akakiyeviç'in hikâyesinin burada bitmediğini, alnına, âdeta hiç kimse tarafından fark edilmemiş bir hayatın ödülü olarak, ölümünden sonra birkaç patırtılı gürültülü gün daha yaşayacağının yazıldığını kim hayal edebilirdi?

Ama işte aynen böyle oldu, dolayısıyla, bizim zavallı hikâyemiz beklenmedik bir şekilde fantastik bir sonla bitecek gibi görünüyor.

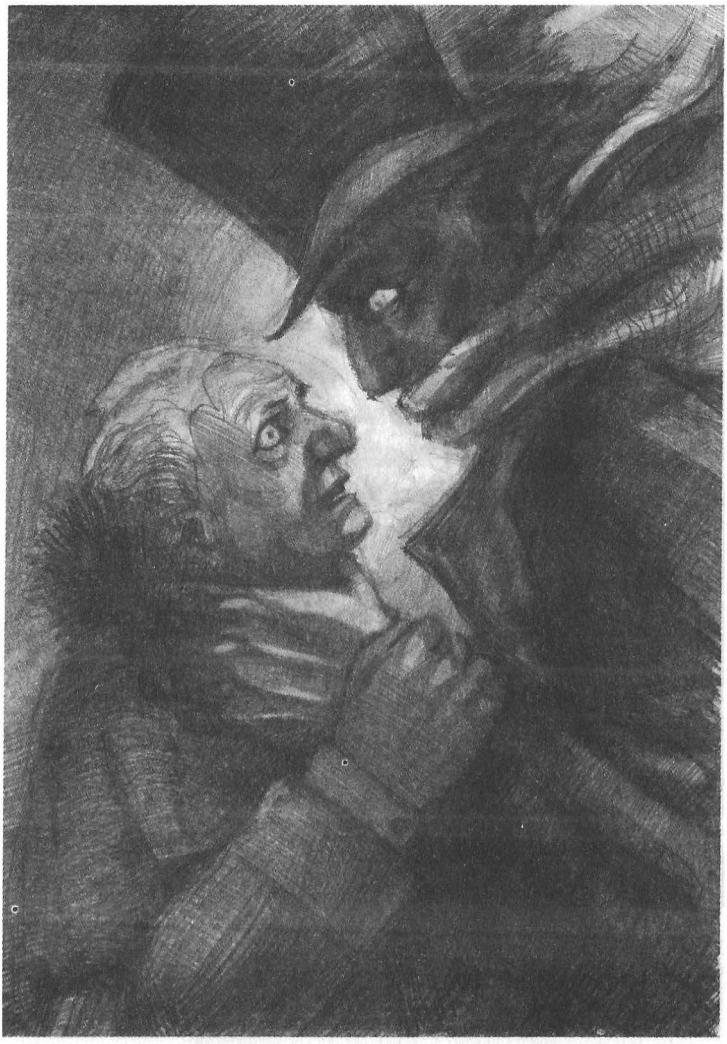
Petersburg'da ansızın bazı söylentiler yayılmaya başladı, güya Kalinkin köprüsü civarında ve onun ilerisinde, epey uzaklarda geceleyin memur kılığında bir hortlak görünmeye başlanmış. Çalınan paltosunu arayan hortlak bu bahaneyle hiçbir unvan ve rütbe ayırmaksızın herkesin omzundan sıyırıp alıyormuş paltosunu: Kedi kürklü, kunduz kürklü, içi kapitoneli, rakun, tilki, ayı postu... fark etmiyormuş, kısacası, insanların kendi derilerini örtmek için düşünebildikleri her çeşit kürk ve deri paltoyu alıyormuş. Dairede çalışan memurlardan biri hortlağı kendi gözleriyle görmüş ve hemen tanımış, Akakiy Akakiyeviç'ten başkası değilmiş. Fakat öylesine korkmuş ki bütün hızıyla koşmaya başlamış, bu yüzden de hortlağa iyice bakamamış, sadece uzaktan kendisine parmak sallarken görmüş onu.

Dört bir yandan sürekli şikâyetler yağıyordu, insanların üzerinden geceleri paltolarının çekip alınması yüzünden, yalnızca 9. dereceden unvan danışmanlarının olsa yine neyse, 3. dereceden koskoca gizli danışmanların bile sırt ve omuzlarının keskin soğuğa maruz kaldığından yakınılıyordu. Polis teşkilatına emir çıkartılarak hortlağın ne pahasına olursa olsun, ölü ya da diri olarak yakalanması ve başkalarına ders olsun diye en şiddetli şekilde cezalandırılması bildirildi. Az

kalsın bunu başaracaklardı da! Kiryuşkin sokağında mahalle bekçisi hortlağı suçüstü, geçmişte flüt çalmış emekli bir müzisyenin üzerinden şayak paltosunu zorla almaya kalkıştığı sırada yakasından yakaladı. Bekçi hortlağı yakalayınca bağırarak iki mesai arkadaşını yanına çağırdı, hortlağı tutmalarını tembihleyerek kendisi akağaç kabuğundan enfiye kutusunu çıkarmak üzere bir anlığına çizmesinin koncuna eğildi. Niyeti enfiye çekerek ömründe altı kez donmuş burnuna geçici bir rahatlama sağlamaktı. Fakat anlaşılan tütün öyle bir cins tütünmüş ki ona hortlak bile dayanamadı, bekçinin, parmağıyla sağ burun deliğini kapatıp tam sol burun deliğine yarım avuç enfiye çekeceği sırada hortlak öylesine kuvvetli hapşırdı ki üç bekçinin de yüzü gözü tamamen salya içinde kaldı. Onlar yumruklarıyla gözlerini silmeye çalışırken hortlak hiçbir iz bırakmadan kayıplara karıştı, öyle ki yakasına yapıştıkları kişinin gerçekten hortlak olup olmadığını bile tam anlayamadılar.

O günden sonra bekçilerde hortlaklara karşı öyle bir korku oluştu ki canlı insanları bile yakalamaya korkuyor, yalnızca uzaktan, "Hey, sen, ne dikiliyorsun orada, yoluna devam et bakalım!" diye bağırıyorlardı. Böyle olunca, hortlak memur bütün ürkek kimselerin yüreklerine büyük korku salarak Kalinkin köprüsünün öte yanında bile görünmeye başladı.

Yalnız biz, tümüyle gerçekçi bir nitelik taşıyan hikâyemizin fantastik bir yöne doğru yönelmesine

Akakiy Akakiyeviç'in hayaleti intikam için rütbe, unvan ayırmaksızın herkesin paltosunu gasp eder.

neden olan *önemli kişiyi* büsbütün unutup bir başına bıraktık. Her şeyden önce adaletli olmak için şunu belirtelim ki *önemli kişi*, Akakiy Akakiyeviç'in esaslı bir zılgıt yiyip perişan halde dışarı çıkmasından hemen sonra içinde vicdan azabına, acımaya benzer bir şey hissetti. Duygudaşlık ona yabancı olan bir şey değildi; dışarı vurmasına unvanı çoğu kez engel olsa da, yüreği iyilik dolu pek çok dürtüye, kıpırdanışa açıktı. Hatta ziyaretine gelen ahbabı odadan çıkar çıkmaz zavallı Akakiy Akakiyeviç'i düşünmeye bile başladı. Ve o günden sonra amir fırçasına dayanamayan beti benzi uçuk Akakiy Akakiyeviç'in hayali hemen her gün gözünün önünde canlandı. Onu kafasından atamaması *önemli kişiyi* o derecede tedirgin etti ki, aradan bir hafta geçtikten sonra, Akakiy Akakiyeviç'in ne durumda olduğunu, kendisine bir şekilde yardımcı olmasının mümkün olup olmadığını öğrenmek üzere ona bir memur göndermeye karar verdi. Akakiy Akakiyeviç'in ani bir şekilde hummadan öldüğü kendisine bildirildiğinde şaşkına döndü, vicdanı sızladı, bütün günü moral bozukluğu içinde geçirdi.

Birazcık kafasını dağıtmak ve kötü olayın etkisinden uzaklaşmak için dostlarından birinin düzenlediği akşam yemeğine katıldı. Burada oldukça kalabalık, kibar bir topluluk buldu, en önemlisi de katılanların hepsinin hemen hemen aynı düzeyde rütbelere sahip olmalarıydı, böylece hiçbir şekilde kendini dizginleme ihtiyacı hissetmeyecek, rahat davranabilecekti.

Bu, *önemli kişinin* ruh hali üzerinde şaşılacak bir etki bıraktı; gözü gönlü açıldı, daha bir hoş sohbet, daha cana yakın oldu, kısacası çok hoş bir akşam geçirdi. Yemek sırasında iki kadeh şampanya –bilindiği üzere, neşelenmek için oldukça yararlı bir araçtır– içti. Şampanya çeşitli taşkınlıklara yönelme arzusu doğurdu içinde; eve dönmek yerine, tanıdığı bir hanımefendiyi, muhtemelen Alman asıllı olan ve kendisine tamamen dostane duygular beslediği Karolin İvanovna'yı ziyaret etmeye karar verdi. Şunu da belirtelim ki *önemli kişi* artık yaşını başını almış, iyi bir koca, saygıdeğer bir aile babasıydı. Birisi dairelerden birinin kaleminde çalışan iki oğlu ve biraz kemerli olmasına rağmen çok hoş görünümlü, küçücük bir buruncuğa sahip on altı yaşındaki şirin kızı her gün "*Bonjour, papa*!" diyerek elini öpmeye gelirdi. Karısı hâlâ diri, tazeliğini koruyan bir kadındı, hatta alımlı bile sayılırdı. Önce kocasına elini öptürür, sonra pozisyonu bozmadan elini ters çevirerek kocasının elini öperdi. Ne var ki, *önemli kişi* aile hayatının çeşitli tatlılık ve sevecenliklerinden tümüyle hoşnut olduğu halde, sırf dostane ilişkiler kurmak için şehrin öte ucunda bir kadın arkadaş bulmayı edebe erkâna uygun görmüştü. Kadın arkadaşı karısından ne zerre kadar daha güzel, ne de daha gençti; fakat işte yeryüzünde bu tür bilmeceler hep oluyor, onları yargılamak bizim işimiz değil!

Böylece *önemli kişi* merdivenden inip kızağına kuruldu, sürücüye, "Karolin İvanovna'ya!" diye talimatı-

nı verdi, sıcacık paltosuna görkemli bir şekilde büründü ve Rus insanı için daha iyisini akıl edemeyeceğin o hoş ruh halini, yani, sen kendin hiçbir konuda, hiçbir şey düşünmezken, bu esnada, peşlerinden koşma, arayıp bulma zahmetine katlanmadan birbirinden hoş düşüncelerin kendiliğinden kafana akın ettiği o tatlı ruh halini sürdürdü. Kendinden hoşnut halde, geçirdiği güzel akşamın en neşeli anlarını, küçük bir grubu kahkahaya boğan bütün o sözleri tek tek hatırlıyordu; hatta bu sözlerin çoğunu alçak sesle tekrarladı ve onları yine aynı şekilde önceki gibi komik buldu, demek ki kendisinin bunlara yürekten gülmesinde şaşılacak bir şey yoktu. Ancak arada bir nereden çıktığını, niçin çıktığını ancak Tanrı'nın bilebileceği ani, sert bir rüzgâr keyfini kaçırıyor, yüzünü bıçakla keser gibi acıtıyor, acıttığı yerlere kar topakları fırlatıyor, paltonun yakasını yelken gibi şişiriyor ya da aniden doğaüstü bir güçle şişen yakayı başına geçiriyor, kendini yakadan kurtarmak için bitmez tükenmez bir çaba sarf etmesine neden oluyordu. *Önemli kişi* birinin ansızın paltosunun yakasını arkadan sımsıkı kavradığını hissetti. Dönüp baktığında eski, iyice yıpranmış üniforması içinde kısa boylu bir adam gördü, Akakiy Akakiyeviç'i tanıdı ve dehşet içinde kaldı. Memurun yüzü kar gibi beyazdı ve tamamen bir ölü gibi bakıyordu. *Önemli kişinin* korkusu, hortlağın ağzını yana eğip korkunç mezar kokan nefesini kendisine doğru püskürterek konuşmaya başlamasıyla birlikte her türlü dayanma sınırını aştı.

"Ah! İşte böyle, sonunda karşımdasın!" dedi hortlak. "Sonunda, bir nevi, yakana yapışıp yakaladım seni! Bana gerekli olan tam da senin paltondu! Benimkini bulmak için kimseye ricada bulunmadın, üstelik azarladın beni, şimdi ver bakalım paltonu bana!"

Zavallı *önemli kişi* az kalsın öteki dünyayı boyluyordu.

Dairesinde ve genel olarak astlarının karşısında her ne kadar güçlü bir karakter, azimli bir kişilik sergiliyor ve cesur, mert havasına, kalıbına şöyle bir göz atan biri onun için, "Vay be, ne heybetli bir kişilik!" demekten kendini alamıyor idiyse de, *önemli kişi*, şimdi –güçlü kuvvetli görünüşe sahip pek çok babayiğit gibi– öyle büyük bir dehşet yaşıyordu ki, haklı olarak sinirsel bir nöbet geçirmekten korkmaya başladı. Hortlağın almasını beklemeden kendisi çabucak sırtındaki paltoyu çıkarıp attı ve sürücüsüne âdeta yabancı bir sesle, "Son hızla eve sür!" diye bağırdı. Sürücü genellikle kritik karar anlarında duyduğu bu ses tonunun arkasından çok daha etkili başka şeylerin geleceğini bildiğinden, ne olur ne olmaz diye başını omuzlarının arasına sakladı, kamçısını şaklattı ve kızak ok gibi öne fırladı. Altı dakika (belki biraz daha fazla) sonra *önemli kişi* evinin kapısının önündeydi. Solgun, korkmuş ve paltosuzdu, Karolin İvanovna'ya gideceği yerde kendi evine gelmişti. Bir şekilde odasına kadar çıkabildi, çok sıkıntılı, huzursuz bir gece geçirdi, öyle ki sabah çay içerlerken kızı: "Sen bugün çok solgunsun, *papa*!" dedi. Fakat

babası ağzını açmadı, başına ne geldiği, akşamleyin nerede olduğu ve nereye gitmeye niyetlendiği ile ilgili olarak kimseye tek bir kelime etmedi.* Bu olay onun üzerinde çok güçlü bir etki bıraktı. Hatta altındaki memurlara, "Nasıl cüret edersiniz? Karşınızda kimin olduğunu idrak edebiliyor musunuz?" türünden sözleri şimdi artık daha seyrek söylüyordu; söylediğinde de en başta değil, konuyu dinleyip ne olduğunu anladıktan sonra söylüyordu. Fakat işin daha dikkate değer yanı, o geceden sonra hortlak memurun bir daha görünmemesiydi; anlaşılan generalin paltosu bedenine tam gelmişti. En azından birinin üzerinden paltosunun zorla alınması olaylarıyla ilgili söylentiler artık hiçbir yerde duyulmaz oldu. Ne var ki, pek çok enerjik, mücadeleci insan ve vesveseli kimse heyecanlarını bir türlü bastıramadılar ve hortlak memurun şehrin uzak bölgelerinde görünmeye devam ettiğinden söz etmeyi sürdürdüler. Ve gerçekten de Kolomna'da bir bekçi bir evin arkasından aniden bir hayaletin ortaya çıktığını kendi gözleriyle gördü. Fakat bekçi yaradılış itibariyle biraz güçsüz bir adamdı, o kadar ki bir keresinde bir şahsın ahırından kaçan irice bir yavru domuz bu bekçiye çarpmış ve onu yere devirmişti. Etraftaki arabacılar bu olaya çok gülmüş, bekçi de tütün satın almak için bu alay karşılığında onların her birinden bir

* Nabokov burada İncil anlatılarına gönderme (parodi) yapıldığını söylemektedir. Kastettiği bölüm İsa'nın dirilişidir: Markos İncil'i, 16:8. "Kadınlar mezardan çıkıp kaçtılar. Onları bir titreme, bir şaşkınlık almıştı. Korkularından kimseye bir şey söylemediler." *–çev.*

groş toplamıştı. Dolayısıyla, güçsüz olduğu için bekçi hortlağı durdurmaya cesaret edemedi, fakat karanlıkta onu takip etti; sonunda hortlak aniden durdu, dönüp bakarak "Ne istiyorsun?" diye sordu ve ona öyle bir yumruk gösterdi ki dirilerde bile bulamazsın böyle bir yumruğu! Bekçi, "Hiçbir şey!" dedi ve hemen gerisin geri döndü. Ne var ki, hayalet şimdi çok daha uzun boyluydu, devasa bıyıkları vardı, adımlarını, göründüğü kadarıyla Obuhov köprüsü yönüne çevirerek gecenin karanlığında büsbütün gözden kayboldu.

1842

Rus edebiyatının dâhi yazarlarından Gogol'ün en meşhur ve en güzel hikâyelerinden biridir *Palto*. Dostoyevski'ye atfedilen "*Hepimiz Gogol'ün Palto'sundan çıktık*" sözüyle onurlandırılan bu öncü anlatı, kendisinden sonra gelen yazarlar kuşağını derinden etkiledi. Rus ve dünya edebiyatı üzerinde olduğu kadar okurların yüreğinde de silinmez izler bıraktı.

Palto, önüne gelen metinleri el yazısıyla aynen kopyalamak dışında bir mahareti olmayan, yoksul ve içine kapanık bir memurun hikâyesini anlatıyor. Genç kâtiplerin sataşmalarına sıkça maruz kalan bu küçük memur, alay konusu olan eski püskü, modası geçmiş paltosunu yenilemeye karar verir günün birinde... Dişinden tırnağından artırarak diktirdiği yeni paltosu, sosyal hayata katılması için ona cesaret vermiş olsa da talihsizlik yakasını bırakmaz.

Küçük insanın küçük dünyasını edebiyata sokan *Palto,* Gogol'ün ender rastlanan hiciv yeteneğini sergilediği trajikomik bir masal. Nuri Yıldırım'ın yepyeni, incelikli çevirisiyle Yordam Edebiyat'ta.

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

8 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-388-4